

MAGYAR GYÓGYPEDAGÓGIA

Tantügyi folyóirat. Kiadja a Magyar Gyógypedagógiai Társaság. Megjelenik évente 10 számban. Előfizetési ára egy évre 80.000 K, a M. Gy. T. tagjainak tagsági díjjal együtt 40.000 K. — Tartalom: Második Országos Értekezletünk. — **Koleszár József**: Az erkölcsi fogyatékoság. — **Éltes Mátyas**: Írás-fogalmazás. — Szakirodalom. — Vegyesek. — Szerkesztői üzenetek.

**Hiszek egy Istenben, hiszek egy hazában,
Hiszek egy isteni örök igazságban,
Hiszek Magyarorszáig feltámadásában!**

Amen.

Második Országos Értekezletünk.

A Magyar Gyógypedagógiai Társaságnak 1923. évi október hó 14- és 15-iki I. Országos Értekezletén, a fogyatékoságok megelőzése tárgyában megtartott előadásokkal kapcsolatban több oly indítvány merült fel, amelynek megvalósítása a fogyatékosági kérdés társadalmi, közegészségügyi és gyógypedagógiai szempontból való, eredményesebb megoldását hivatott elősegíteni.

Ezek a javaslatok egyrészt a fogyatékoságügyi kérdéseknek az általános népművelés keretében való feldolgozását célozzák, másrészt nép- és fajegészségügyi vonatkozásúak, majd a gyermekvédelemnek a fogyatékoságügyi kérdésekkel való kapcsolatait kívánják szorosabbá és tervszerűbbé tenni, végül pedig a gyógypedagógiai oktatásügy oly irányú reformját célozzák, amely a fogyatékoságok megelőzésének kérdését a gyógypedagógus társadalmi és közegészségügyi munkásságának kiépítésével kapcsolatban törekszik megoldani.

A Magyar Gyógypedagógiai Társaság elnöksége és az I. Országos Értekezlet Végrehajtó Bizottsága az Országos Értekezleten elhangzott javaslatok megvalósítására minden erejével törekedett. Mivel azonban a felmerült kérdések legnagyobb része nem olyan természetű, amely már most alkalmas volna a megvalósításra, arra az álláspontra helyezkedtünk, hogy mindebből csak a lehetségest törekszünk megvalósítani és azokat a javaslatokat, amelyek ez idő szerint a megvalósításra még nem alkalmasak, a Társaság további munkaprogramjába vettük fel oly értelemben, hogy azokat a gondolatokat, amelyeket a ma még megvalósíthatatlan javaslatok tartalmaznak, körültekintő munkával fogjuk a megvalósításra előkészíteni.

Ennek a gondolatmenetnek megfelelően az I. Országos Értekezleten elhangzott javaslatokat két főcsoportra osztottuk, még pedig olyanokra, amelyeknek megvalósítása már a mai körülmények között is lehetséges, sőt szükséges és olyanokra, amelyek további megbeszélés tárgyát képezik, mert részletkérdéseik megvitatásra szorulnak és így a javaslatok még további referátum tárgyait képezik.

Legsürgősebb feladatunknak a fogyatékoságok megelőzésére vonatkozó kérdések minél szélesebb körökben való terjesztését tekintettük. Ennek elérése érdekében az ország különböző városaiban és községeiben a gyermekek, az ifjúság, a nagyközönség és a szakemberek előtt, valamint a teológiákon és a tanítóképző intézetekben 1923. december hó 1-től a mai napig 146 előadást tartottunk. Ezekkel az előadásokkal kapcsolat-

ban a fogyatékosok kultúráját is iparkodtunk minél szélesebb körben megismertetni. Úgy érezzük, hogy ezzel a munkánkkal oly hivatást teljesítettünk, amely nélkül sem népművelés, sem az ifjúság nevelése, sem pedig az ügyüinktől távolabb álló szakembereknek e kérdések továbbművelésére való bekapcsolása el nem képzelhető.

Örömmel állapítjuk meg azt, hogy az egyes miniszteriumokhoz és hatóságokhoz eljuttatott javaslataink kedvező elbírálásra és megfelelő támogatásra találtak. Ez a minden kicsinyeskedéstől ment és egyedül az ország érdekeit figyelembe vevő elbírálás mindnyájunknak reményt nyújthat arra, hogy a fogyatékosági ügy szolgálatában vállalt feladataink megoldása közben mindenkor számíthatunk az illetékes hatóságok jóindulatú és tárgyilagos támogatására.

A Társaság saját erejéből kiadta a testi fogyatékoságok megelőzésére vonatkozó füzetét,* melynek terjesztését, úgy az egyes miniszteriumok, valamint egyéb hatóságok és társadalmi egyesületek megfelelően elősegítették. Most jelent meg *dr. Szondi Lipót* ideg orvosnak „A fogyatékos értelem” című, nagyobb terjedelmű munkája, amely munka kiadása a Társaságra jelentős anyagi terhet ró, de reméljük, hogy megfelelő erkölcsi és anyagi támogatással ezt a vállalkozást is siker fogja koronázni.

A Társaság Elnöksége és az I. Országos Értekezlet Végrehajtó Bizottsága elhatározta, hogy a sikerrel megkezdett munkát tovább folytatja; azokat a kérdéseket pedig, amelyek a megvalósításra még nincsenek kellően előkészítve, referátumokként fogja újabb Országos Értekezletének tárgyai sorába kitűzni.

Szükségesnek tartjuk tehát, hogy *1926. május, vagy június havára a II. Országos Értekezlet összehívassék*, melynek tárgya egyrészt az I. Országos Értekezleten elhangzott javaslatok egy részének megfelelő referátum alakjában való további megbeszélése, másrészt pedig a fogyatékosok védelmére vonatkozó kérdéseknek a II. Országos Értekezlet tárgyai körébe való bekapcsolása lesz.

A fogyatékosok védelmét tárgyaló kérdések vonatkoznak:

1. A fogyatékosok győgyepedagógiai védelmére, (a nevelés és oktatás összefoglaló kérdései ágazatonként),
2. a fogyatékosok orvosi kezelésére,
3. a fogyatékosok társadalmi védelmére.

Mind a három pont ágazatonként elkülönítve képezné II. Országos Értekezletünk a fogyatékosok védelmére vonatkozó részét.

A II-ik Országos Értekezlet szervezésével kapcsolatban felhívjuk mindazokat, akik a II. Országos Értekezlet előkészítésében és munkálataiban részt óhajtanak venni, hogy ebbeli szándékukat a Magyar Győgyepedagógiai Társaság elnökségével (VII. Hermina-út 7. szám) közölni sziveskedjenek.

Az I. Országos Értekezlet tanúlságai és az elmúlt két esztendő bizonyosságát szolgáltatják annak, hogy valamely kérdés iránti lelkesedés és egyszerűség nemcsak az egy pályán, hanem a kérdéssel különböző szempontból foglalkozó más és más pályán működő szakembereket is össze tudjon hozni a közös cél szolgálatára és az ilyen egymást kiegészítő és támogató munkásság mindig megfelelő eredményt is tud elérni.

Oly kevesen vagyunk ebben az országban és megcsonkított ha-

* Ismertetését lásd M. Gy. 1924. évf. 116. oldalán.

zánknak oly sok baját kellene orvosolni, hogy a sok baj mellett a kevesek széthúzása vétkes cselekedetnek minősíthető. A fogyatékoság-ügy minden társadalomnak és így magyar hazánknak is gyógyításra váró betegsége. Oly súlyos baj ez, amely társadalmi életünk és nemzeti létünk igen fontos életérdekeit támadja meg és amelynek javulásától társadalmunk és nemzetünk művelődési, gazdasági, de különösen erkölcsi javulása várható.

A fogyatékosági ügygel kapcsolatos kérdések azonban sem az orvos, sem a jogász, sem pedig a pedagógus részéről külön-külön megoldhatók nem lesznek, de a Magyar Gyógypedagógiai Társaság három évi működése beigazolta azt, hogy a jogász, orvos és szakpedagógus együttes munkája már rövid idő alatt is mily eredménnyel viheti előre a fogyatékoságügy különböző problémáinak megoldását.

Azaz a reménnyel jelentjük be tehát a Magyar Gyógypedagógiai Társaság tagjainak és a fogyatékosok ügye iránt érdeklődő szakembereknek a II. Országos Értekezlet megtartására vonatkozó határozatunkat, hogy annak előkészítésében és munkájában minél többen résztvesznek, vagy pedig a fogyatékosok védelmének kérdéseit minél többen megfelelő figyelemben fogják részesíteni.

Már előre is bizalommal fordulunk az egyes szakminisztériumokhoz, az illetékes hatóságokhoz, a társadalmi egyesületekhez és arra kérjük őket, hogy a fogyatékosági ügy szolgálatában eddig kifejtett munkásságunkat tudomásul véve, hasonló törekvéseinkben a jövőben is támogassanak bennünket.

Az erkölcsi fogyatékoság diagnosztizálásának kérdése.

Irta: **Koleszár József.**

Mikor a Magyar Gyógypedagógiai Társaság a javítónevelés pedagógiai szempontból való kidolgozását feladatául kitűzte s megállapította, hogy a javítónevelés a normálistól eltérő gyógypedagógiai feladat, a hazai javítónevelés történetében korszakalkotó lépést tett.

Általánosan elismert tény, hogy a fiatalok bűnözése elleni védekezés kérdésének az *igazságszolgáltatás* szempontjából való megoldása tekintetében a külföldet is megelőztük, mindamellett ma már mindnyájan tudjuk és érezzük, hogy a kérdés további fejlesztésre szorul s korszerű, tökéletesebb megoldása akkor várható, ha a *pedagógiai* szempontokat is hasonló figyelemre méltatjuk s a fiatalok bűnösökkel szemben eddig alkalmazott, csak a szociálpatológiákkal szemben bevált, a *normálisok* nevelésére alkalmas pedagógiai eljárást kibővítjük a pszichopátiások megjavítására is alkalmas orvosi és *gyógypedagógiai* eljárással.

Amikor általánosságban erkölcsi fogyatékosokról beszélünk, rendszerint csak azokra az esetekre gondolunk, melyek már hatósági beavatkozást vontak maguk után. Erkölcsileg fogyatékosak alatt azokat a fiatalokat értjük, akik már valamely javítónevelésre berendezett zárt intézetben vannak elhelyezve. Az erkölcsileg fogyatékosok számát kimutató statisztika is csak az ilyenek befogadására szolgáló intézetek lakóit öleli fel, holott ha a kérdést tüzetesebb vizsgálat tárgyává tesszük, rá kell jönnünk arra, hogy *az erkölcsileg fogyatékosok valódi számát még csak hozzávetőlegesen sem tudjuk.*

Állításunk bizonyítására elegendő rámutatnunk csak a büntethetőségi korhatáron, 12 even alul levő, erkölcsileg fogyatékos, bűnöző, vagy fékezhetetlen magaviseletű gyermekekre, kikről tudomást nem szerezhetünk és azokra a fogyatékos erkölcsű gyermekekre, kiknek magánindítványra üldözendő cselekményeit a szülők, tanítók, tanárok, esetleg a jótékony gyermekvédelmi intézmények funkcionáriusai elnézik, vagy direkt eltitkolják, esetleg humánus érzések hatása alatt indítványt nem tesznek, legfőképen pedig csupán gyermeki csintalanságnak tekintik s még a jellemző, kirívó esetekben sem ismerik fel a szabálytalan cselekedeteknek a hibás erkölcsi fejlettségéből való származását. Nem érdektelen e szempontból rámutatnunk a jómódú, előkelő, gazdag szülők eljárására, melyet erkölcstelen fejlődésű gyermekeik esetleges deliktumai kapcsán követnek. Ezek a gyermekük által okozott családi szegény elhárítása s eltitkolása végett anyagi áldozatokkal (kármegeterítés, fájdalomdíj, stb.) „elsimitják“ az ügyet.

Ha az erkölcsi fogyatékoság ilyen esetekben is pontosan diagnosztizálható lenne, sok gyermeket meg lehetne menteni még idejében a későbbi erkölcsi elzülléstől, közvetve pedig a későbbi társadalmat az értéktelen s veszélyes elemektől.

A tapasztalás alapján tovább menve, még azt is elmondhatjuk, hogy az erkölcsi fogyatékoság nem mindég nyilvánul meg a tételes törvénybe ütköző, hanem sokszor csak a filozófiai alapon álló általános erkölcsi felfogással ellentétes cselekvésekben, esetleg nem is azonnal, hanem csak bizonyos idő, néha évek múlva nyilvánul meg kirívó, sőt hatósági beavatkozást involváló törvényellenes magatartásban, vagy ismét más esetben a korábban bekövetkezett ilyen cselekedeteket az illető oly ügyesen el tudja leplezni, hogy azok csak hosszú idő múlva jutnak nyilvánosságra. Így történik meg az, hogy sok normális erkölcsűnek látszó, de alapjában véve súlyosan morál inszaniás egyén néha még fontos szerephez is jut a társadalomban, élvezi a jóhiszemű emberek megbecsülését, sőt ezt el is várja tőlük, (lásd a *Lederer* házaspárt) míg egy vakmerő cselekedetével le nem leplezi magát. Sőt merjük állítani, hogy sok esetben a morál inszania egyenesen feltétele a társadalmi érvényesülésnek, mert az erkölcsileg fogyatékos ember vakmerő, ki vakmerőségében kedvező körülmények között vezetőpozícióra is jut s embercsoportok, népek, nemzetek sorsának intézőjévé is felküzdi magát. Vegyük csak az u. n. intellektuális bűncselekményeket, vagy elég egy pillantást vetni a történelemben s egész sorát találjuk a morál inszaniás államférfiaknak és más közéleti nagyságoknak.

Tehát amikor mi az erkölcsi fogyatékoságról szólunk, nemcsak a már hatósági beavatkozás folytán valamely erkölcstelen cselekedet miatt kényszernevelésre utalt eseteket vizsgáljuk, mert ez csak részletmunka lenne, hanem általában az erkölcsi fogyatékoságra, mint kóros tünetre gondolunk, melynek lehetőleg még a megelőzés alapján való megszüntetése fontos állami és társadalmi érdek.

Kérdés most már, hogy melyek azok az eszközök, módok, melyekkel a tisztességes társadalmat a rá veszélyes elemektől megszabadítani lehet?

Mindjárt a kezdetnél megakadunk, mert hiszen még ott sem tartunk, hogy kétséget kizáróan meg tudnánk állapítani valakiről, hogy az morál inszaniás, legfeljebb megnyilatkozásai, cselekedetei alapján erre következtetni merünk. Ez pedig egymagában nagyon gyenge és labilis megállapítás arra, hogy ezzel emberek sorsát eldönteni lehetne, mert

tudvalevőleg bizonyos feltételek fenforgása esetén normális erkölcsi egyének is követnek el erkölcstelen, sőt a törvény által üldözendő cselekményt.

Amint az értelmi képesség fokának a mérésére vannak már többé-kevésbé megbízható módszereink, épen úgy keresendő volna egy exakt természettudományi alapon álló eljárás az erkölcsi képesség fokának a mérésére. Rendkívül nagyfontosságú dolog volna ez az igazságszolgáltatás szempontjából is, de még inkább a gyógypedagógia szempontjából. Mindkét szempont egyaránt fontos ugyan, de mivel mindenfajta reparációs eljárásnál fontosabb a megelőzés, joggal következtethetjük, hogy a gyógypedagógia szempontja a fontosabb, mert nevelés céljából első sorban azt kell megállapítanunk, hogy a bűnöző gyermek, vagy az elemi iskolai oktatás korhatárán túl levő fiatalok erkölcsileg normális-e, vagy fogyatékos s milyen mértékben? Ha pedig megállapítást nyert, hogy a szóban forgó egyén erkölcsileg fogyatékos, akkor keresendő, hogy fogyatékoságának mi az oka? Ezen kutatások során megállapítandó, hogy mely esetekben szerepelnek olyan okok, melyek a pedagógia illetékességi határát meghaladják, mert olyan agyidegrendszerbeli elváltozások vannak jelen, melyek pszichiátriai gyógyító eljárást igényelnek.

A gyógypedagógiának az erkölcsi fogyatékosok javítónevelése körül tehát első és legfontosabb feladata: megteremteni az erkölcsi fogyatékoság fokának a mérésére alkalmas kísérleti módszert, ennek alapján pedig csoportosítani az anyagot aszerint, amint az

1. javítónevelésre szoruló normális, vagy csak kissé lefokozott erkölcsű,

2. speciális nevelési eszközök által javítható fogyatékos erkölcsű,

3. pedagógiai eljárásra alkalmatlan, pszichiátriai gyógykezelést igénylő, csökevényes erkölcsű, vagy pedig javíthatatlan (gyógyíthatatlan).

Mindenesetre a terápiát meg kell előznie a pontos diagnózisnak.

Az orvosi tudományban a diagnosztizálás meglehetősen előrehaladt, sajnos, a terápia a diagnózisnak mögötte marad. Míg a diagnózis bonyolult, de gazdag és finom tudományos rendszerekkel dolgozik, addig a terápia csak empirikus tapogatózásokkal sántikál a diagnózis után.

Az erkölcsileg fogyatékosok javítónevelését szolgáló gyógypedagógia még a diagnózis terén is csak a tapogatózás korát éli, mégis feltűnő, hogy — amit statisztikával is lehet bizonyítani — szembeötlő eredményeket produkált eddig is. *Elképzelhető, hogy milyen lendületefogyatkozott felvehető lesz!* Valószínűnek tartjuk, hogy ha az erkölcsi fogyatékoságok indító tényezői ismeretesek lesznek, egy csapásra állanak elő új eljárások úgy a profilaxis terén, mint a már meglévő fogyatékoságok terén, esetleg már egyszerű logikai következtetések útján is, azonkívül tapasztalati és kísérleti úton.

Az eddigi megfigyelések alapján azt tartjuk, hogy az erkölcsi fogyatékoság 3 tényezőn alapul. Ezek a következők:

1. a) szerzett, } hajlamok,
b) öröklött }

2. külső feltételek (szociális viszonyok, stb.),

3. kiváltó okok (alkalom, felbujtás, stb.).

Ezen három tényező kutatása körül szükségünk lenne az orvosok és pedig főleg a pszichiáterek támogató munkájára, különösen az 1. b.)

alatti tényezőket illetőleg. Az 1. a.) alatti tényezők részben a gyógy-pedagógus által is megállapíthatók, itt csak a szóba jöhető szervi elváltozások kívánják meg az orvos segítségét.

A probléma megoldása még az idő méhének titka. Jelenleg az a kötelességünk, hogy a meglévő intézményekben lelkiismeretesen és kitartóan dolgozzunk az eddig ismeretes eszközökkel az egész társadalmat nagyon közelről érdeklő célok érdekében, de emellett fáradságtalanul kutatnunk kell a *pontos diagnózis, a profilaxis és a speciális nevelési módszerek* kidolgozása érdekében akkor is, ha ez még csak az ábrándok távlatában van előttünk. Gutta cavat lapidem non vi, sed saepe cadendo.

Fogalmazás.

A fogalmazás tanításának a gyengeelműjeuknél annyi a nehézség, hogy azokat mind elsorolni sem lehet. Megkíséreljük csoportokba szedni a leggyakoribb hibákat és szólunk:

I. az **írás** (a betűk megtanulásának), —

II. a **másolás** nehézségeiről, Mind a két esetben a mozgási és a látási képzetek tökéletlenségeiről van szó.

III. a **tollbamondás** után való írás nehézségeiről; itt főképp hallási hibákkal állunk szemben. Végül

IV. a **mondatalkotás** (az ítélőképesség nehézségeiről.)

I. az **írás**. Akí alacsonyfokú gyengeelműjeuket írni tanított, tudja, mily elképzelhetetlen erőfeszítésre van oktatónak, tanulóknak szüksége, hogy megteremtsék a betű látási képe és a kéz mozgása közt a — normálisoknak, rendszerint könnyű — koordinációt, ami a betűképek le-rajzolását — az írást — lehetővé teszi.

Az egyik 8 éves gyengeelműjű (= gyee.) leányka, miután nagynehezen megtanulta írni az i, u, l, b betűket, az o-ra és az a-ra tér át; és mikor nagy erőfeszítések árán megtanulta az utóbbiak görbe vonalait, ugyan azt csinálta az u-nál is; az u második vastag vonalát elfelejtette. Hasonlóképp járt a v betűnél, ekkor meg az r-et felejtette el. Aztán mikor nagy nehezen sikerült neki a j — a hurkot eleinte felfelé csinálta, mivel az l-et már előbb tanulta — az l-et is megfordította és „jámpa“ lett a lámpából. Másik 8 éves gyee fiú, miután az i, u, a, o betűket megtanulta, az m-re az n-re tért át, de az utóbbi két betűt sokáig összeeserélte, mikor az n-re került volna a sor, azt is három vastag vonással írta, az m-re való vissza emlékezés miatt. Az m három vastag vonala sok gyengeelműjűnél számolási nehézségeket is okoz, amellyel nem mindig tudnak megbirkózni; gyakran találunk náluk, — némelyiknél éveken át — négy lábú m-et.

II. **Másolás**. Másfajta nehézséget okoz egyik-másik nyomtatott betű hasonlósága.

Egyik fiú négy évig (14 éves koráig) összetévesztette az n-et az u-val; vagy megfordított sorrendben írta a betűket, pl. „név“ helyett azt írta, hogy „vén“, „nem“ helyett „men“ s több éven át felcserélte a p-t meg a d-t, a d-t meg a b-t s „dió“ helyett azt írta „bió“.

Elengedhetetlen az is, hogy az oktatónak lemásolásra szánt írása kaligráfia szempontjából kifogástalan legyen, mert sokszor a kis eltérés is majdnem valamennyi tanulónál hibát idéz elő. További nagy nehézséget okoz a szók hosszúsága.

(Egyik gyee. éveken át írt két betűből álló szokat, szótagokat, de két ilyen szótagból álló szót már nem tudott leírni. Másik leányka le tudta írni pl. rak-tár,

de ha összefrva kerül eléje (raktár) elhibázza. Megállapíthatjuk, hogy a kimondott és az írott beszéd közt párhuzamosság van; megesik, hogy a gyermek szótagonként ki tudja tisztán mondani a szót, míg egészben ez nem sikerül neki; kimondja szótagonként pl. gesz-te-nye, de ha az egészset kívánjuk tőle, így mondja: geszte-nyene.)

Ákárcsak a betűk összerakása, a szóké is, sok nehézséget okoz némely gyee-nek, mert a mondat minden szavát egybeírják, vagy pedig ennek ellenkezőjét cselekszik s a szókat, szótagonként elválasztják.

Egyik kis gyee. lányka pl. azt az oktan szokást vette fel, hogy a többesragot a ragozott szó végére tette pl: gyerekeknek helyett gyerekeknek, ablakoknak helyett ablaknakok.

A másolást gyakran a figyelem megmérésére is felhasználhatjuk; figyelem előre haladása itt feltűnő módon jelentkezik.

Ezt különösen egy 8 éves, gyee., igen nyugtalan leánykánál figyeltem meg, aki 1912. márciusában kezdett könyvből másolni; dolgozatait leírni nem lehet: betűk, szótagok, szók, néha félmondatok vagy sorok hiányoztak. 1913. novemberében állapítottam meg, hogy a gyermek sem a másolásnál, sem a tollbamondásnál nem ejt hibát, sőt, hogy a leírandó mondatokat más értelmes mondatokkal bővíti ki pl. ezt a mondatot „sötét van“ szóban és írásban így egészíti ki: „nem süt a nap,“ miközben energikus tagadó mozdulatot is végez. Ez igen szép haladás ennél a gyermeknél, aki kezdetben csak betűket és szókat másolt anélkül, hogy azok értelmét felfogta volna.

A másolásnál e tekintetben a legérdekesebb hibákat azok a gyermek ejtik, akik ahelyett, hogy betűnként másolnák le, elolvassák a szót, aztán önmaguknak tollbamondják azt; ez az oka annak a látzólag megmagyarázhatatlan ténynek, hogy a legjobban olvasó gyermekek a néma betűket igen gyakran kifelejtik pl. szék helyett azt írják, hogy „zék“ (vagy rék), „küldte“ helyett „küte“ . . . .

De azért az utóbbiak munkája az ilyen hibák mellett is többet ér azokénál, akik ezeket a szókat betűről betűre menve hibátlanul másolják le anélkül, hogy a leírtak tartalmáról halvány sejtelmük volna.

III. Tollbamondás. Ha már a másolásnál ily nagyok a nehézségek, magától értetődően még nagyobbakat találunk a tollbamondásnál.

Elméletileg helyes, hogy ha normális gyermekek az olvasásnál és tollbamondásnál egyidejűleg haladnak előre; ha megkívánjuk, hogy mihelyt az új hangot olvasni megtanulta, azt előírás után, majd emlékezetből leírni is tudja a gyermek. Gyeeknél ez nem mindig lehetséges, mert az ügyetlen gyermekek sokszor már tudnak olvasni, mielőtt a kéz az íráshoz szükséges, sok és bonyolult mozgást begyakorolhatta volna. De a mozgási nehézségektől eltekintve, némelyik gyermek, mikor a hangokat kibetűzni megtanulta, ezen a fokon hónapokon keresztül megáll és nem tudja a hangokat úgy megkülönböztetni, hogy tollbamondás után is leírhasa őket.

(Ezt egyik 8 éves gyee tanulóknál láttam, akinél félévi gyakorlásra volt szükség, amíg a „pa“ vagy a „va“ szótagot tollbamondás után le tudta írni; az ujjával megtapintotta az ajkát, hogy észrevegye, vajon a „p“-nek megfelelően van-e becsukva a szája. Az osztályba lépésétől számítva, a rákövetkező félév végéig nehézséget okozott neki e két hang megkülönböztetése; a kilencedik hónapban még csak két szótagból álló szókat tud leírni, aztán a többi gyenge-gehetőségével együtt normális menetben halad előre. Mihelyt a két hang megkülönböztetésének nehézségét legyőzte, a többieket nehézség nélkül megkülönböztette. — Másik, súlyos beszédhibában szenvedő gyermek és csak nagy nehézséggel tudja megkülönböztetni az elsőnek tanult p és t hangot a száj nyitott vagy csukott állásából; de mikor ezt végre megállapítja, akkor meg nem tudja, melyik hangot kell az egyik, melyiket a másik esetben alkalmaznia; ezuttal a hallási és a grafikai emlékképek tanítása, a vezér szók alkalmazása mellett is cserben hagyta őt.)

Sok gyengetehetségű és gyengeelméjű, akinél a hallási emlékezet hiányos, tollbamondás után igen nehezen tud valamit visszaadni, mivel nincs emlékező ereje arra, hogy egész mondatot, vagy sokszor tán csak egy szót is megtartson.

Ebből magyarázhatjuk meg az ilyen értelmetlenséget pl kilavira szete rét (= kis lányok virágot szedtek a réten;) maratanu (= ma arról tanulnak;) vagy akár egyes szokat: ni (= írni,) apira (= paprika,) kapmta (= kaptam.)

Az olyan szótágok, amelyekben mássalhangzó torlódás fordul elő: István, próba, Brassó s hasonlók, mind megannyi alkalom a botlásra a gyengeelméjű gyermekeknél, akik nem képesek rá, hogy a hangok egymásutánját kellő időben felfogják.

Hogy az írott beszédnek, mint az emlékezet segítőjének mily nagy jelentősége van a mozgásra, kitűnik a következő esetből: egyik gyermek tollbamondás után már régen le tudja írni ezt a szót Petike, de nem sikerül neki azt mozgatható betűkből kirakni; így rakja ki Peite; többszöri felvilágosítás után sem jön rá a hibára. Vannak gyermekek, akik, ha fonetikai módszerrel tanulták a kettőshangokat, azokat le is tudják írni; de ha ezeket a hangokat mozgatható betűkből kell összerakniok, akkor az sz helyett zs-t, no helyett on-t csinálnak, mikor t. i. a kéz mozgására való visszaemlékezés nem jön számításba.

A gyengetehetségűnek nem kis fáradságot okoz a szótagolás és ez az eljárás a vizuális tipushoz tartozó gyermekeknek nem is mindig ajánlatos; sikerült megállapítanom, hogy egy-egy nehezebb szóra pontosabban és gyakrabban visszaemlékezik a gyermek, ha leírjuk neki, mintha azt sokszor hiába szótagoltatjuk vele.

(Egyik gyengeelméjű gyermek pnteket ír azért, mert az első betűnek a neve pé. Sokszor igen gyorsan szótagolja a szót és míg a szót fenhangon vagy halkán, magában kimondja, a keze az írásnál nem tudja oly gyorsan őt követni, fele úton megáll és azírást abbanhagyja; így lesz cip (cipő helyett) aszt (asztal helyett).)

Egyik kis lánynál, aki kezdetben összefüggés nélküli másolásokat készített, utóbb tollbamondás közben sajátos szórendi hiba mutatkozott pl. megesezt egyszer másszor, hogy „öt órakor“ helyett „órakor öt“-öt, vagy a „helyes cinkék“ helyett „cinkék helyes“-et írt, és akárhányszor elmondtam neki a helyes szórendet, ő mindig azt a sajátos hibás mondatot ismételte.

IV. Nyelvtan. Eddig csak a szó szoros értelmében vett helyesírási kérdésekről volt szó. Miután pedig a mondatalkotáshoz a megfontolás és az ítélet közreműködése is szükséges, előrelátható, hogy itt a gyeekekkel még az eddigieknél is nagyobb nehézségekbe ütközünk. És tényleg mihelyt azt kívánjuk tőlük, hogy személyek, állatok és tárgyak neveit osztályozzák; különösen pedig ha igéket (mit csinál?) vagy tulajdonságneveket (milyen?) kell megkülönböztetniök, ezen és ezekhez hasonló gyakorlatoknál a gyengeelméjűek három csoportját lehet megkülönböztetni. Egyik részük rögtön felfogja miről van szó; a másik csoportnak csak néhány ismétlés után sikerül a dolog; lesznek végül akiknek semmiképp sem sikerül. Mivel ezeknek a feladatoknak a gyakorlati célja az, hogy a többes számot helyesen tudják leírni, azt gondolná az ember, hogy azok a gyermekek, akik leggyorsabban kitalálták, hogy a szó élő lényt, tárgyat, cselekvést, vagy tulajdonságot jelent, leghelyesebben tudják a többes ragot is alkalmazni. Ez azonban a valóságban nem így van. Előfordul, hogy gyermekek, akik tudják, hogy valamely szó melyik csoportba tartozik, a rag helyes alkalmazását elfelejtik, vagy pedig, bár tudják, hogy valamely szó cselekvést jelent, rossz emlékező képességük miatt elfelejtik, hogy azok a szók többesben milyen ra-

got kapnak, míg mások, akik a szó értelmét sokkal nehezebben fogták fel, azonnal tudják milyen ragot alkalmazzanak, mihelyt a szó jelentését másik gyermek megmondta nekik.

(Egyik 10 éves gyee. fiú, aki a szó jelentését mindig elsőnek megtudta mondani, írásközben megdöntöttségéből sokszor elfeledte a többes ragot.)

Hogy állunk azokkal, akik egyáltalán nem tudják, hogy a szó cselekvést vagy tárgyat jelent? Lemondjunk róla, hogy velük a többes számot képeztessük? Ugylátszik: igen. A tapasztalat mégis az ellenkezőt mutatja s a normális gyermekekkel végzett kísérletek is megerősítik ezt.

(Két gyee. tanítványom nemcsak az igét a melléknévtől, de az állatokat a tárgyaktól sem tudta megkülönböztetni; e mellett mind a két kislány folyékonyan olvasott és a pusztá látási emlékezet segítségével könnyen felismerték a főneveket, cselekvés- és tulajdonság szokat; sokkal könnyebben mint a többi gondolkodó gyermek. Bemutatok itt néhány mondatot, egyik gyengeelméjű, gondolkodni tudó növendékemnek tollbamondás után készült írását, amit ő nyilvánfigyelmentlenségi pillanatban vetett papírra. Délután a Matildalla Tisza Kálnter sétáltam, Lili elmet. [Délután a Matildal a Tisza Kálmán-téren sétáltam. A Lili elment.] A fent említett ítélőképesség híján szűkölködő leány ilyesmit soha sem írt.)

Elég jellemző tény ez az ellentét illusztrálására, mely azon rendkívül fejlett látási típusú tanulók és azok közt áll fenn, akik megfontolás útján tudnak egyetmást elsajátítani; haladó gyengeelméjűim mind megtanulták a tárgyszokat a cselekvésszóktól megkülönböztetni, amennyiben a személyek, állatok és tárgyak neveit az egyik, a cselekvés szokat (amelyek megmondják, hogy az ember mit csinál) a másik osztályba sorozták be. Az osztályozás után a szokat többes raggal is ellátták.

Egyik kislány, akinek ítélőképessége nincs, de akinek a látási emlékezete igen jó, az elosztást ezen az alapon soha sem tudta elvégezni; de azokkal ellentétben, akik a többes szám írásmódját a szók jelentése szerint végzik, sikerül neki a gyakorlat, ha azt mondom, hogy egyik oldalra írja azokat a szokat, amelyekhez k-t, a másik oldalra meg azokat, amelyekhez nk-t [többes szám, 1 személy] kell tennünk.

Ez a példa kézzel foghatóan bizonyítja, mily hibákba eshetünk, ha a különböző értelmi típusokat — akár gyengeelméjű, akár normális gyermekekről van is szó — egyforma oktatásban akarunk részesíteni; mert ami itt az elemi nyelvoktatásnál helyesnek bizonyult, az marad az egész oktatásra nézve.

Ez nyilvánvaló ujjmutatás arra nézve, — és igazságtalanok lennénk, ha a normálisok oktatásából nem számolnánk vele, ahol ez a két rendkívüli típus, ha mindjárt enyhébb alakban is, de biztosan előfordul, — hogy bizonyos gyermekeknél le kell mondani arról, hogy felfogjanak és elegendő, ha megtanulnak látni.

Módszerek.

Didaktikai szempontból bizonyos mozgási szabadságra van szükség, ha azt akarjuk, hogy fogalmazástanításunk a különböző típusoknak megfeleljen. Láttuk már, hogy egyesek normális látási és hallási emlékezet segítségével aránylag gyorsan megtanulnak olvasni, de emellett az írásban sokszor 1—2 évvel is elmaradnak. Amennyiben a kéz nagyfokú ügyetlensége ennek útját nem állja, — az egymást támogató képzetek biztosabbá tétele szempontjából — előnyös az írást és az olvasást egyidőben tanítani. Mihelyt a gyermek a hangot és az új betű alakját felfogta, gyakoroljuk annak írásban való visszaadását, nemcsak másolás, hanem tollbamondás útján is, más szóval a grafikai mozgást kapcsoljuk össze a hallási képpel. Az utóbb tanult hangot látás és hallás után megkülönböztetik az előzőleg tanított hangtól. Azok a gyermekek, akik írni nem tudnak, kikeresik a betűket vagy szótagokat

állítanak össze a betűkből. Ép úgy mint az olvasásnál, lassan, lépésről-lépésre, az előrelátható nehézségeket szétbontva és elemezve csak akkor megyünk tovább, ha sikerült a nehézségeket az előbbinél legyőzni.

A helyesírási rész, a különféle hangok megtanulása, azok összerakása a normálisok oktatásától csak a sokkal lassúbb előrehaladásban különbözik. De mihelyt a nyelvtanra térünk át, — amelynél minden szabályt és minden elméletet már eleve ki kell zárunk és gyakorlati alkalmazással kell megelégednünk — kárpotlásul két szemléltető eszközt használunk, amelyek alkalmasak arra, hogy ezeket az elemi dolgokat a gyengeelméjűek lelkében megerősítsék. Ezek 1) a rajz beiktatása. 2) a helyesírási játékok igénybevétele. Meg kell jegyeznünk, hogy ezuttal csak a kezdő, hét-nyolc éves gyengeelméjűek helyesírás-tanításának bevezető gyakorlatairól van szó. Ezek a nyelvtani oktatásnak csak az elemeire terjeszkednek ki; de nem lesz nehéz, hasonló didaktikai eszközöket haladottabb gyermekek részére is kitalálni. A kicsinyek részére kijelölt utak — még inkább mint a számtan oktatásánál — az előrehaladottabbaknak is hasznosak lesznek. Abból az érdeklődésből és örömből ítélve, amivel a kicsinyek fogadják a gyakorlatokat, továbbá a fogalom mennyiségéből következően, amelyet a feladott kérdések közvetítenek nekik, nehezen hihető, hogy később veszítenek jelentőségükből.

A rajz alkalmazása a helyesírás tanításánál.

Még mielőtt a gyermek az olvasás és írás nehézségeit legyűrte volna, hasznos szokás, velük feladatokat készíttetni, melyek az ő kis olvasási köréből vett könnyű szavak leírását szorgalmazzák. Talán felesleges is hangoztatnom, hogy ezeknél a különben szükséges és hasznos gyakorlatoknál, mily nagy mérsékléssel kell eljárunk; tudjuk pl., hogy a másoltatás bár arra szükség van, túlságba menve normálisoknál ép úgy, mint az abnormisoknál könnyen időpocsékolássá válhat.

A rajzolásban kitűnő eszközt találunk, arra nézve, hogy a másolást sok tekintetben hasznosabbá tegyük.

1. *A gyermeket rábírjuk, hogy minden lemásolt szót, vagy mondatot le is rajzoljon* (illusztráljon.)

a) a gyermek így kénytelen el is olvasni, amit lemásol; holott talán megelégedne vele, ha a betűket egymásután rajzolná anélkül, hogy azok jelentését megértené. A rajzolás rákényszeríti őt, hogy a leírt szót, vagy mondatot ki is betűzze, mert különben lerajzolni sem tudná azt.

b) ezen gyakorlat segítségével meggyökereztetjük a tanulóban azt az értékes szokást, hogy amit leír, azt igyekezzék meg is érteni; többször tapasztaltam írásközből, hogy a tanulók — mikor rajz nélkül írtak s egy-egy nehéz szót nem tudtak kibetűzni — hozzám fordultak, hogy magyarázán azt meg nekik.

c) hibás rajzokból önkénytelenül is kitűnnek azok a szók, amelyeknek az értelmét a tanuló nem ismeri, amelyeknél tehát további magyarázatra van szükség.

d) végül gyakoroljuk a gyermeket abban is, hogy gondolatait rajzban igyekezzék kifejezésre juttatni.

2. *A rajz megkönnyíti a különböző szók osztályozásának gyakorlását.*

Másik forma, mely a másolást gondolkodtatóvá teszi, abból áll, hogy a leírandó szókat osztályoztatjuk; erre a célra a nevek különböző csoportjait válogathatjuk ki: pl. virágokat és gyümölcsöket, eszközöket és játékokat. A főnevek tanításának előgyakorlatait a következőkkel kezdhetjük meg: személyeket és állatokat, majd állatokat és tárgyakat osztályoztatunk. A rajz szerepe abból áll, hogy a két oszlop fölé, ahová t. i. a névszókat osztályozni kell, megfelelő rajzot rajzolunk. Ha embereket és állatokat osztályoznak: a baloldali oszlop fölé egy embert, a jobboldali fölé egy állatot rajzolunk; később, ha egyes és többes számú szókat osztályoztatunk, a baloldali oszlop fölé egy, — a jobb oldal fölé két vagy több tárgyat rajzolunk; vagy ha leány- és fiú neveket akarunk szétválasztani, akkor leányt meg fiút rajzolunk az oszlopok fölé. A rajz mindenestre megkönnyíti a besorozást, amennyiben bevésődik a gyermek gondolatába, hogy milyen beosztásról van szó, aztán pedig, hogy melyik csoportba sorozza be a neveket. Ez a mód értékes közvetítő a konkrét és az elvont összekapcsolására.

Megtehetjük azt is, hogy ezt a gyakorlatot az előbbivel összekapcsoljuk és a tanulót rávesszük arra, hogy minden főnevet besorozás után le is rajzoljon.

3. *Tollbamondás rajzolás után.* A rajzolás megszokása igen hamar lehetővé teszi, hogy a tanuló maga diktáljon önmagának, hogy maga mondja tollba a leírandó gyakorlatot. Pl. ha az sz kettős betűt már tanulták a gyerekek szeket, szeget, szívet, számot, száját, szemet stb. rajzolunk a táblára, a gyermek ugyanezeket a rajzokat lerajzolja, de mellé írja azok nevét is. Haladottabb gyermekektől megkivánhatjuk, hogy minden szóról kis mondatot alkossanak. — A tollbamondásnak ez a módja különösen olyan osztályokban tesz jó szolgálatot, ahol különböző csoportok vannak s az osztályfőnöknek nincs rá ideje, hogy minden csoporttal külön foglalkozzék.

4. *A többes rag tudását,* mely a normálisoknál is sok gyakorlást kíván, a gyengeelméjűeknél az alábbi módon könnyíthetjük meg:

a) egyszerű *másolás* útján — a szövegnek és a rajznak a lemásolása. Az írkát két részre osztjuk, bal felére egy poharat, jobb felére pedig poharakat rajzolunk. (R) a rajzot jelenti.

b) *osztályozás:* egyes és többes számú szókat vegyesen írunk fel a táblára, a gyermek besorozza, közben le is rajzolja a szókat, az egyes számban levőket balra, a többes számban levőket jobbra. Felírás: balról „egyes szám“, jobbról többes szám, az előbbihez egy, az utóbbihoz több rajzot rajzolunk.

c) *önálló tollbamondások.* A tábla bal oldalán csak rajzok vannak: egy tehén (R), egy tyúk (R), egy hal (R) stb.; jobbról csak az első rajz, mely két vagy több tyúkot ábrázol s azt jelenti, hogy a gyermekek a baloldalon levő egyes rajzokat rajzolják le, írják le azok nevét is, jobbról pedig rajzoljanak több tárgyat s írják mellé azok nevét többesben.

5. Ugyanaz a három gyakorlat; csakhogy most már nem a főnevek, hanem az igék többes számára vonatkoznak és a személyes névmásokat gyakoroljuk velük.

6. Ugyanaz a három gyakorlat, kis mondatok alakjában, melyekben főnév is, ige is van:

A madár repül (R).

A madarak repülnek (R).

A hal úszik (R).

A halak úsznak (R).

7. Az *igék* különböző *személyragjainak begyakorlása*. Példa a második személy gyakorlására: a falı táblán megfelelı rajzok vannak; megállapodunk, hogy a gyermek táblára rajzolt személlyel (vagy személyekkel) beszélget. A táblára rajzolunk egy

sétáló gyermeket (R)	sétáló gyermekeket (R)
öntözı gyermeket (R)	öntözı gyermekeket (R)

A gyermek lemásolja a rajzokat és mellé írja:

(R) te sétálsz	(R) ti sétáltok
(R) te öntözöl	(R) ti öntöztök

Mindezeknél a tollbamondási gyakorlatoknál magától értetődik, hogy a rajzokhoz olyan szókat válogatunk össze, amelyek a tanulók helyesírási ismereteit nem haladják meg.

Ezen a módon számtalan példát lehet szerkeszteni, nemcsak a nyelvtan, hanem a beszéd gyakorlására is. A felhozott példák igazolják azt a nagy előnyt, amit a rajz felhasználása jelent a helyesírás oktatásánál.

Megjegyezzük még, hogy ezt az eljárást a normálisok igen jól használhatják idegen nyelvek tanulásánál.

Helyesírási játékok.

Ezek a gyakorlatok is ép úgy, mint az előbbiek a kezdők oktatására szolgálnak: némelyik más formában mutatja, hogyan lehet bizonyos nyelvtani fogalmakat megérthetővé tenni a gyermeknek. A rajzokkal egybekapcsolt gyakorlatok olyan gyermekeknek valók, akik már tudnak írni, a játékok pedig azoknak valók, akiknek emlékezete és értelme fejlett annyira, hogy a nyelvtan elemeit megkezdhetjük, de a kezük ügyetlen s az írást nem gyakorolhatják. Az első gyakorlati nyelvtani fogalom, melyet a gyermekekkel el kell sajátítani, a többes szám; de ez megkívánja a főnevek, később az igék és melléknevek ismeretét, amely megkülönböztetést azonban a nyelvtani kifejezések ismertetése nélkül és azoktól teljesen függetlenül kell elővenni.

1. Az első, a főnév megtanulását előkészítő játék abból áll, hogy állatokat és tárgyakat válogat ki a gyermek; ezt követi az emberek és tárgyak, majd az emberek, állatok és tárgyak kiválogatása.

Az első ilyen játék 20—25 képet foglal magában, melyek közül a fele egy-egy állatot, másik fele egy-egy tárgyat ábrázol: külön kisebb táblácskákon azok nevei vannak felírva. Ezzel a pompás játékkal sokféle gyakorlatot végezhetünk:

a) egészen kicsi, vagy fejletlen gyermekek az itéletalkotást gyakorolják azáltal, hogy az állatokat és a tárgyakat kiválogatják; a felírástos lapokat ilyenkor természetesen nem vesszük elő. De néha még ez a besorozás is nehéz némelyik alacsony fokon álló gyengeelméjű gyermekeknek, ezeken úgy segítünk, hogy a feladatot más, még könnyebb formában adjuk fel: válogassa külön, ami mozog és ami nem mozog.

b) ha a gyermek tud olvasni, a képek osztályozása után a felírásokat is rárajkják a képekre. A gyengeelméjűek közt találunk majd gyermekeket, akik a munkának utóbbi részét könnyebben elvégzik, mint az elsőt, ezeknél t. i. az emlékezet jobban fejlett, mint az itélet.

c) ha a képek osztályozása hiba nélkül megy, a képeket félre tesszük és azok a gyermekek, akik olvasni tudnak, csupán az apró cédulákat osztályozzák, ami haladottabb foka az elvonásnak.

d) ezt a játékot a füzetbe írt gyakorlatokkal is össze lehet kötni. Ha a gyermeknek a b) és c) alatt leírt gyakorlatok (játékok) sikerültek, újból a képeket adjuk a kezébe, összekeverjük őket. A gyermek osztályozás után a füzetbe is beírja azokat, még pedig úgy, hogy jobbról az állatok, balról a tárgyak sorakozzanak.

e) azoknak a gyermekeknek pedig, akik a maga-diktálás fokára eljutottak, ugyanezzel a játékkal nehezebb írásgyakorlatokat nyújthatunk. Eltesszük a felírástól cédulákat s a gyermek, akinek most már csak a képek vannak a kezében, két csoportba osztja azokat s a neveket önmagának tollbamondja s leírja. Az utóbbi gyakorlatokból két különböző nehézségű játékot csinálhatunk, az egyik egyszerű, könnyen olvasható és írható szavakból, a másik nehezebb szavakból állhat.

IRODALOM.

Lesch Erwin: *Bericht über den II. Kongress für Heilpädagogik. München 1924.** (A müncheni második gyógypedagógiai kongresszus értesítője. J. Springer, Berlin). A gazdag és változatos tartalmú értesítő különösképen azért érdekel bennünket közelebről, mert jeles cikkei sorozatában hazai szakembereink munkáival is találkozunk részint önálló értekezések alakjában, részint tudományos vizsgálataik eredményeire való hivatkozása révén. Előbbiek között foglal helyet dr. Ranschburg Pál, dr. Vértes József és Éltés Mátyás, utóbbiak között szerepel dr. Kaufmann Irén, dr. Szondi Lipót, dr. Schnell János, dr. Schmidt Ferenc és Éltés Mátyás. Éltés Mátyás cikke a hazai gyógypedagógiai oktatásügy jelenlegi állapotát, valamint a gyógypedagógiai tanárképzést ismerteti. Vértes O. József dr. az ideges gyermekek pszichológiájából közöl adatokat.

Dr. Ranschburg Pál az iskolásgyermek olvasási, írási és számolási zavarainak patopszichológiáját tárgyalja, midőn roppant értékes megvilágításban egy tárgyköri egésszé tömöríti azokat a laboratóriumi munkákat, melyeket a hábo.ú befejezése óta neves segédei és munkatársai, mint Szondi Lipót dr., Kaufmann Irén dr., Schnell János dr. és részben Schmidt Ferenc dr. az ő vezetése alatt végrehajtottak, egyben megállapított irányelvek szerint feldolgoztak, de amelyek összefüggő megmunkálást csak e becses értekezésben nyertek. Célja ezen értekezésnek, hogy bepillantást engedjen az olvasás, írás és számolás egymásközötti összefüggésébe, egyéb szellemi képességekkel, sőt testi sajátyságokkal és működéseikkel való kapcsolataikba, valamint bizonyos patológikus folyamatokkal összefüggő vonatkozásaikba. A terjedelmes értekezés, mint a gyógypedagógiai kongresszus egyik legtudományosabban alapozott munkája, rövid foglatban a következő megállapításokat adja: Az olvasási képesség szempontjából a debilisek jól kifejezett és leggyakoribb típusa a kinezteziás; közel hozzá áll a jóság gyakoriságával amazt felülmúlva, a jó auditív; míg a legritkább a jó vizuális típusú. A debilisek kombinatív olvasási képességének kifejlődését rendszerint a típusok szabják meg. Az egyes típus jó vagy gyenge volta csekély, míg két vagy mind a három típusnak egyidejű jósága vagy gyengesége lényeges hatást látszik gyakorolni az olvasási képességre. A közvetlen logikus szóemlékezet (akuszt.-motor.-akusztikus) bizonyos pozitív összefüggést mutat az olvasóképesség jóságával, míg a konzervatív emlékezet ilyet nem tüntet fel. A debilítás luetikus eredete az olvasóképességet gyengíteni, ellenben a tuberkulotikus eredet inkább serkentőleg előmozdítani látszik. Gyógypedagógiai szempontból talán nem céltalan a kérdés, vajon nem lehetne-e közvetlen rendszeres kombinatív olvasási gyakorlatokkal, vagyis a szavak domináns elemeinek gyors felmutatásával a különben nehezen mozduló asszociált, akusztikus-motorikus területeket erősíteni? Gyenge kinezteziás és auditív típusuaknál ily gyakorlatok a megfelelő gyenge típusok erősítésére szolgálhatnak, egyúttal az összes debiliseknél az olvasás centrális faktorainak, de főképen a kombinatív képesség erősítésére bizonyára alkalmasoknak mutatkoznak.

A debilisek írás-másolási képességének faktorai között a precizitás a formával intim, benső, míg utóbbi kettő az írás gyorsaságával való viszonylatában határozott negatív függési viszonyt mutat. Típusok szerint megállapítható, hogy

*Lásd H.-né dr. Révész Margit int. igazgató előadását is lapunk ez évi 1-3. számában.

az írásképeséggel a vizuális típus csekélyen negatív, a motorikus típus a másolásnak, különösen precizitásával feltűnő erősen negatív, az auditív típus pedig gyengén, illetőleg mérsékelten pozitív függési viszonyban áll. Az általános intelligenciával való vonatkozásban a másolás csupán csekély pozitív függési viszonylatot mutat. Határozottabb a pozitív összefüggés azonban az általános iskolai előmenetellel kapcsolatosan. Semminemű függési viszonylat nem mutatkozik a másoló-írás és kombinatív olvasás között. A számolási képességgel szemben csupán minimális negatív függési viszony észlelhető. Gyenge emlékezet csökkentőleg hat a másolási képességre, míg a jobb emlékezet épenséggel nem emeli annak milyenségét.

A számolási képességet illetőleg megállapítható, hogy a vizuális típusal szemben általában jelentősen benső korrelációs viszony észlelhető, meglehetősen közeli a motorikussal, ellenben kimondottan negatív az auditív típusal szemben. A debilisek között előforduló jó vizuális típusok ritkasága adja magyarázatát a jó számolóképeség szempontjából határozottan kedvezőtlennek minősítendő auditív típusok gyakorisága is. A jó számolóképeség a debiliseknél többnyire jobb általános intelligenciát követel, míg azonban fejlettebb intelligencia mellett is gyakori a gyenge számolóképeség. Gyenge, közvetlen, logikus emlékezet határozottan gátolja a számolóképeség kedvezőbb kifejlődését, míg a jó konzervatív emlékezet azt valamelyest megkönnyíti. Gyógypedagógiai vonatkozásokban metodikus gyakorlatok alkalmazandók, különösen a vizuális típusú, másodsorban a kinezteziás típusú gyermekek érdekében.**

Schreiner.

Dr. Szondi Lipót: *A fogyatékos értelem. 36 ábrával. Gyógypedagógiai könyvtár. Budapest, 1925. A Magyar Gyógypedagógiai Társaság kiadása. 364 old.* — Ez a vaskos kötet az értelmi fogyatékosokkal foglalkozik olyan előadási modorban és akkora terjedelemben, amire nekünk szükségünk van. A mű részletes ismeretést lapunk legközelebbi számában hozzuk, ezúttal csak felhívjuk olvasóink figyelmét az értékes munkára. A M. Gyp. Társaság tagjai 80.000 K-ért kaphatják meg lapunk kiadóhivatalánál. Bolti ára 125.000 K.

Istenes Károly. *Hangkapcsolódások a magyar beszédben, különös tekintettel a siketnémák hangos beszédére. A siketnémák és vakok tan. orsz. egyesületének és a szerzőnek együttes kiadása. Vác, 1924. Orsz. kir.fegyint.nyomda. 93 old.* Szerző a gyógypedagógiai tanárképzőn évek óta előadója a beszédhibák tanának és vezetője a beszédhibák javítására szolgáló áll. tanfolyam gyakorlatainak, nemkülönbön mestere a siketnémák megszólaltatásának is. Jelen művében a magyar beszédhangok kapcsolódásának törvényeivel foglalkozik. Nem gyógypedagógusoknak száraz, elvont anyagot tartalmaz I. műve. A rendes fejlődésű gyermekek tanítójának a „hangok kapcsolódásának tana” felesleges, mert tanítványai jó példák utánzása folytán a kapcsolódás törvényeinek ismerete nélkül is hiba nélkül fűzik egybe a beszédhangokat. De a siketnémát a helyes és érthető hangos beszédre csak úgy lehet megtanítani, ha részletekbe menően ismerjük a hangok kapcsolódásának finom törvényeit s azt vele is megismertetjük. Siketnémák tanára ezek ismerete nélkül eredményes munkát egyáltalán nem végezhet s a szegény siketnémából érthető hangos beszédet nem várhat. Hogyan találkoznak egymással a beszédhangok, milyen állásba helyezkedik kimondásuk előtt a beszélő szerkezet, milyen törvényszerűségeknek enged a beszélő szerv, mikor és hogyan alakul át a hang? Miért mondjuk ki pl. a „szinyomat”-ot „színyomat”-nak és miért mondjuk a „leánynezőt” „leánnézőnek” stb. Ilyen s ezekhez hasonló kérdéseket vet fel I. s ad mindegyikre világos, tisztán érthető választ. És ezeket a finom megfigyeléseket kívánó magyar nyelvtörvényeket ritka tisztánlátással ellesi, megállapítja, kodifikálja és könyvbe fűzve elénk tárja. Munkáját meggyőző és magával ragadó erővel írta meg, úgy, hogy olvasás közben önkénytelenül is vele együtt elvégezzük a hangok kapcsolódását, átéljük annak törvényeit és felkiáltunk: „nini, hiszen ezt én is sokszor észrevettem már!” — De ép azért, mert ily nagyra tartom J. munkáját, nem hallgathatom el annak hibáit. Azt akarom, hogy ha majd — remélem hamarosan — új kiadásra lesz szükség, ezekkel a hibákkal ne találkozzunk benne. Mindenek előtt rá kell mutatnom, hogy a szerzőnek, mint fonetikusnak, nemcsak a szóbeli, de az írásos beszédben is szigorú törvényszerűségeket kellett volna eljárnia s az ellenmondásokat kerülnie. Ezzel szemben meglepődéssel láttam, hogy míg a hangos beszédben a legfinomabb kapcsolódási törvényeket figyelmére méltatja s az alig észrevehető eltéréseket is részletesen kibogozza, addig az írott beszédben következtelen és ingadozó. Például itt van a sok idegen szó. Némelyiket, — mint „fiziológiai”, „fonetikai”, „karakterisztikus”,

**A többi előadás ismertetését illetőleg utalunk dr. H. Révész Margit igazgató nagy értékű cikkére. (L. M. Gyp. 1925. 1—3. sz.).

„grafikai“, „aktív“ — magyarosan írja, ugyanakkor másokat, aminők „assimilatio“, „consonans“, „vocalis“, „nasalis“, „coronalis“, „tendentiájú“, idegen írásmóddal használja. Érthetetlen dolog. De még meglepőbb, hogy sok olyan szava is van, amelyekben egyszerre kétféle írásmód — idegen és magyar — fordul elő: „funktíóját“. „komplexum“, „psychológiai“. Az is megesett, hogy a 64. lapon előbb „dorzalis“-t, egy sorral alább pedig „dorsalis“-t ír. Különbösen is nagy buzgósággal használja a szerző az idegen szókat még ott és akkor is, ha jó magyar szót írhatna. Szinte kéjeleg az idegen szókban. A 46-ik oldalon magán 24 idegen szót használ. Idegen szó kell neki még akkor is, ha emiatt pompás jó magyar szót kell félrelöknie. „Magánhangzót“, „mássalhangzót“ soha le nem írja, ez neki consonans és vocalis. De nemcsak a szakkifejezéseket írja idegen szókkal, idegen szót ír, mikor csak alkalma nyílik rá (momentum stb). Magyarság szempontjából sokszor esik kifogás alá nyelvezete, ilyen pl. a „nyelvkényelmi“ szempont, amin úgy látszik a nyelv kényelmesebb alkalmazkodását kell érteni. Vagy amikor azt írja „De vajjon elmondható-e mindez a siketnémáról s annak beszédéről? Korántsem! „Nem pedig azért“ (!) mert ő (!), az ő (!) siketése miatt nem képes e jelenségeket természetes úton-módon észrevenni s következőképpen (!) begyakorolni!“ Hibásan használja az „elől“ határozó szót „elől“ helyett. Rossz értelmezés mellett igen sokszor leírja a „nem pedig azért“ kifejezést a „még pedig azért nem“ helyett. A „fel“ és „föl“ igeikötőt akármelyik alakban használhatjuk, de fonetikai munkában idegenszerű, ha egyszer az egyik, másszor a másik alakot írja. Szakszempontból is van több megjegyzése, ami bizony bővebb magyarázatra szorulna, különösen kezdő tanároknál. Például a 49. lapon azt mondja az „nd“ képzéséről: „Amikor az *n* középső momentumát bevégeztük, lágyinyünket emeljük fel a garat falához, nyelvünk hegyét pedig anélkül, hogy azt addigi helyzetéből kimozdítanánk, idegezzük be az erősebb zárásra s megkapjuk a *d*-nek az *n*-hez való helyes kapcsolódását. Tehát nem bunedá, hanem bunda.“ Ez így leírva szépen hangzik, a tanárjelölt meg is tudja csinálni, de itt nem csupán erről van szó, hanem és főleg arról, hogyan teszi ezt megérthetővé a kis siketnéma gyermeknek, aki sem a lágyinnyel, sem a momentummal, sem a garattal, sem nyelvünk „addigi helyzetével“ sem a beidegzéssel nincs tisztában. Hogyan járjon el helyesen a tanár, hogy eredménye legyen tanításának? Ez a nehéz, ezen van a hangsúly és a szerző akkor járt volna helyesen el, ha a hangok kapcsolódásának nem csupán fiziológiás leírását közli, hanem részletes utasítást is ad a tanár számára, nem egyet, hanem — ha a szükség úgy hozza magával 2—3 félélt, hogy a kezdő tanárt a siketnémák beszédtanításánál jelentkező nehézségeken átsegítse. De nem folytatom. Összefoglalva az elmondottakat, megállapíthatjuk, hogy i. műve tartalmilag értékes, de alakilag bizony sok kifogásolni való van benne. (Diftongus).

Dr. Imre Sándor: *A családi nevelés főkérdései.* („Szülők Könyvtára 1—3. sz. Studium kiadása, Bpest, 154 old.) — Ezt a munkát szerzője „Bevezetés a szülői gondolkodásba“ alcimrel látta el; azt jelezte ezzel, hogy a most annyira megelégnékül nevelésügyi érdeklődésből a szülők érdeklődését akarja kielégíteni. A mintegy tíz ives kötet első fejezete a családi életéről, a gyermeket érő hatásokról s a családnak ezekhez való viszonyáról, a nevelés feladatairól, eszközeiről s a sikernek a gyermekben és a nevelőkben való feltételeiről ad elő gondolkodó fejtegetéseket, a hetedik fejezet a gyermek és ifjúkor lélektanának nagy irodalmából összegezi a gyermek egyénisége, a fiúk és a lányok, meg a felnőttek és a gyermekek között lévő különbségekre vonatkozó legfőbb eredményeket s végül néhány tételben összefoglalja a családi nevelés irányítására alkalmas gondolatokat. A tíz ives kötet a „Szülők Könyvtára“ címen a szerző szerkesztésében meginduló sorozat 1—3 számoként a Studium kiadásában jelent meg (IV., Muzeum-körút 21.) s minden könyvkereskedésben kapható.

Krisztinkovich Ede: *Rafaelinum.* *Budapesti Hírlap* 1925. nov. 1. — A kitűnő tollú szerző a halottak napjára meleg emberi érzéssel megírt cikkében rámutat arra, mennyi fájdalmat, szenvedést lehetne enyhíteni azokon a milliárdon, amelyekért virágot hord a temetőbe a kegyelet. Sokszor talán nem is a kegyelet, hanem az emberi hiúság. Majd idézi Tisza István gróf miniszterelnöknek Halatkovich Bertalan gör. kath. espereshez 1914. dec. 11-én írt következő sorait: „Sajnálattal értesítem, hogy epileptikus betegek gondozására alkalmas intézetekkel nem rendelkezünk, úgy, hogy az ilyen szerencsétlenek csakis saját családjuk körében nyerhetnek elhelyezést“. A magyar gyógypedagógiai intézetekből ki vannak zárva az epileptikusok. Akinek módja van rá, külföldi intézetekbe viszi beteg gyermekét. De kinek vannak erre milliói és százmilliói? Hány szerencsétlen szülőnek töri össze életboldogságát ez a reménytelenség! Mi kellene hozzá, hogy megfelelő intézetet állíthassunk az epileptikusoknak? Milliárdokról van szó az

természetes; de a milliárdokat előteremtheti a közjótékonyosság, hiszen dúsgazdag emberekben nincs hiány s a környörületességnek, irgalmasságnak nincs ennél szebb területe. Aztán lehetne találni lakatlan régi kastélyt, elhanyagolt parkkal az országban, ahol egyelőre meg lehetne nyitni az epileptikusok intézetét. Ez lenne a Rafaelinum. Bár lenne fogatja ennek a nemes elgondolásból, igaz ember-szeretéből felvetett eszmének. (Megjegyzendő, hogy dr. Náray Szabó Sándor államtitkár kívánságára 1907-ben összeírtuk az epileptikus gyermekeket, de nem jelentkeztek annyian, hogy frászükre külön osztályt lehetett volna nyitni).

Kenyeres Elemér: *Fröbel gyermekismerete. Pécs, 1925. Dunántúl könyvkiadó és nyomda rt. 81 old.* — Szerző bölcsészettudományi értekezésnek szánta ezt a művét, később kibővítette s „a modern gyermektanulmányi eredmények kalauzolása mellett arra próbál fényt deríteni, hogy mennyire sikerült *Fröbelnek* a gyermek sajátos világát és fejlődését megismernie s hogy az ő nevelőrendszere csakugyan összhangban van-e a gyermek fejlődésével és a fejlődés szükségleteivel!” Szerző túlságosan szerény, mikor próbálkozásnak nevezi tanulmányát, amely nemcsak azért értékes, mert röviden, könnyen érthető nyelven ismertet meg bennünket a nagy gyermekbarát életével és nevelési rendszerével, hanem főleg azért, mert a mai kor színvonalán álló gyermektanulmányozó kritikai szemüvegén át vizsgálja F. törekvéseit és egész munkásságát. Világosan látjuk, mily nagy F. ma is, annak dacára, hogy a tudományos gyermekmegfigyelések és vizsgálatok tételeinek egy részét megdöntötték. „F. eredeti céljait nagyon kevesen ismerik”, pedig „aki nem tud annak szellemébe behatolni, az nem is tud F. eszközeivel élni!” . . . „a kisededővő intézetek többnyire csak a rendszer külsőségeit vették át”. Ezek a megállapítások is igazak, mennyire hézagpótló tanügyi irodalmunkban Kenyeres Elemér munkája, mely F. igaz szellemébe akar bevezetni bennünket. Bárcsak minél előbb kapnánk ehhez hasonló ismertetéseket a többi úttörőről: Rousseau-ról, Pestalozziról! Kár, hogy a szerző nem adta a könyvpiacra művét, aki bővebben akarja tanulmányozni, a „Kisednevelés” c. folyóiratban találhatja meg azt.

Szaucsek István, Két megkapón kedves dal ütötte meg fülünket a napokban, az egyiknek „Kacagott a napsugár is . . .” a másiknak „Nem értik meg az emberek . . .” a címe. Mindakettőnek a szövegét írta és zenéjét szerző Szaucsek István tanártársunk. A művészien díszes címlapot Füzzesséry Árpád rajzoló művésznünk rajzolta. A kiadást az Országos Siketnéma Otthon vállalta magára. Minden jövedelem az egyesület kulturális céljait szolgálja. A mű dicséretre nem szorul. Reméljük, hogy a farsangon minden bálon táncolnak rá és énekelik. A legmelegebben ajánljuk beszerzését.

Szentgyörgyi Gusztáv: *Szibériából haza tűzön-vízen át! A szerző kiadása. Vác 1923, 178 old. Ára 30.000 K.* — Szerző, aki végigküzdötte a világháborút, közben orosz hadifogságba esett, ebben a művében a hadifogságból való szabadulásának kalandos történetét írja le. Más címen azt is írhatta volna műve címéül „Az akarat győzelme ezer akadályon”. A nép- és ifjúsági könyvtárak bizonyára nagy számban megrendelik a művet. Mi is a legmélyebben ajánljuk annak beszerzését és a megrendeléseket szíves készséggel továbbítjuk. (len.)

Takács József: *Aranyos hídön. Versek. A szerző kiadása. Bpest, 1925. Fráter és T. könyvny. 79 old.* — Ezen a helyen versekkel nem szoktunk foglalkozni. Ezúttal csak azért teszünk kivételt, mert a szerző kiváló kartársunk, a pesterzsébeti kisegítő-iskolánál működik. Versei kedvesek, igaz érzésből fakadók és fenkölt gondolatokban gazdagok. Ezt nemcsak mi mondjuk róla, hanem illetékesek is megállapították (l. B. H. 1925. nov. 1. számát). A csinos külsejű kötet ára 20.000 K.

Fr. Frenzel: *Geschichte und Literatur des Hilfsschulwesens. (A kisegítő iskolai története). C. Marhold, Halle a. S. 1925. 3-ik kiadás. Handbuch des Hilfsschulwesens I. Teil. 144 old.* — A kisegítő-iskola nagy elterjedésnek örvend Németországban. Ennek a nagy fellendülésnek története van. Volt idő, amikor ott sem értették meg, félremagyarázták a kisegítő-iskolát, de ma alig van város, ahol a gyengékről ne gondoskodnának. Ennek a fejlődésnek szakavatott méltatója a szerző, akinek figyelmét a legkisebb mozzanat sem kerülte el, ami a kisegítő-iskolával összefügg. Az úttörők közt ott látjuk *Peter Jordant*, aki „Leyenschul” című hosszú és kacskaringós alcímekkel körülírt művében már 1533-ban megírta, hogyan lehet gyorsan és ügyesen írni, olvasni, számolni megtanítani a nehézfejúeket és tompaelméjúeket (die ongelehrigen köpff so eines grobe verstandes seyn). Rá 250 évvel jön Traugott *Weise*, aki 1802-ben Zeitz-ban megalapítja az első külön osztályt a gyengeelméjúeknek. Aztán a többi: Guggenmoos, Guggenbühl, Stötzner és sok más már modernbb munkása az ügynek. *Peter Jordán* műve mellett kalapot emelhetünk, mert bebizonyosodott, hogy a

gyengeelméjük oktatásának is voltak szórványos úttörői. Frenzel művéből megnyugvást méríthetnek azok, akik a magyar kisegítő-iskola dekadenciáját hangoztatják és azon keseregnek. Eljön az idő, mikor jobb megértésre talál az ügy, csak kitartás! Minden ember legyen ébren a gáton és őrállását el ne hagyja. Ezt tanítja Frenzel is a kisegítő iskolák történetéről írt remek munkájában.

Dr. Fr. Rössel: *Das Hilfsschulkind. (A kisegítőiskolás gyermek).* C. Marhold Halle a. S. 1925. 130 old. — A németek újabban bőven írják a jobbnál-jobb gyógy-pedagógiai műveket, de a legjobbak közt is kiválik R. munkája. Már maga az a körülmény, hogy ez a hamburgi egyetem neveléstudományi szemináriumában készült, jó ajánló levél a számára; de nemcsak azért, hanem tartalmánál fogva is a kiválók közé tartozik. A gyengeelméjűség különböző fokozatainak meghatározásán kezdi s a nevesebb szerzők definícióit megemlíti. Attár a gyengeelméjű gyermeknek, mint kisegítő-iskolai tanulónak, a jellemzésére, éles megfigyeléssel írja le, hogyan élnek a gyengeelméjű gyermekek egymás közt a kisegítő-iskolában Majd az időszámítást, később az írásbeli munkákat és azok tartalmát, aztán számolási tevékenységüket vizsgálja, végül pedig a kisegítő-iskolás gyermeket, mint társadalmi lényt teszi megfigyelése tárgyává. Szerinte a gyengeelméjű gyermek és ifjú rá van utalva mások jóakaratu támogatására.

Dr. E. Meltzer: *Das Problem der Abkürzung „lebensunwerten“ Lebens. (A megélhetésre nem alkalmas élet mesterséges megrövidítésének problémája).* C. Marhold Halle a. S. 1925. 128 old. — Szerző, aki mint intézeti főorvos, sok éven át működött a gyengeelméjűek különböző intézeteiben s aki ma is mint egészségügyi főtanácsos a „Katharinenhof“ című grosshennersdorfi intézetet vezeti, ahol képezhetlen gyengeelméjűek ápolatnak, jelen munkájában szakít korábban hangoztatott amaz állásfoglalásával, hogy t. i. a megélhetésre képtelen hülyéket a társadalom érdekében, fájdalommentesen el kell pusztítani. Ezúttal már azt hangoztatja, hogy erkölcsi érzésünkkel össze nem egyeztethető a hülyék szándékos elpusztítása. Ezt a keresztjét a társadalomnak viselnie kell, mert a radikális megoldás elfogadásával megmérhetetlen károkat okoznánk. Ez az erkölcsi kár sokkal nagyobb volna, mint amit a hülye intézetek eltartásával visel a társadalom. Érdekes része a könyvnek, ahol a szerző a régebbi radikális álláspontjának megváltoztatását indokolja. (ém.)

Herm. Horrix: *Begriffsbildung und Gedanken Ausdruck in der Hilfsschule. (Fogalomalkotás és gondolat kifejezés a kisegítő-iskolában).* 2-ik kiadás. C. Marhold, Halle a. S. 1925. 268 old. — Szerző, aki régi jőnevű gyakorlati szakember a német kisegítő-iskolai oktatás területén s akinek számos kitűnő módszertani könyve forog közkézen, — most a beszédről írt alapos munkájában siet kartársai segítségére, hogy munkájukat könnyűvé tegye. Előbb a beszéd mehanikus részét tárgyalja és a hallási hibák és fogyatkozások okaival s azok legyőzésével foglalkozik. Igen figyelemre méltó dolgokat mond el azokról a tanulókról, akiknél motorikus hibákat találunk. Azután a beszéd tartalmi részét tárgyalja. Legérdekesebb az a fejezet, ahol az előkészítő osztályba járó gyermekeket gondolkodni, fogalmat alkotni és beszélni tanítja. Ebből a részből sokat fel lehetne használni a siketnémáknál is. Majd attár az olvasmánytárgyalásra, a rajzolásra, és a gondolatok írásos kifejezésére. Külön fejezetben beszél a megmagyarázandó fogalmakról, a magyarázatok terjedelméről és módjáról. Itt attár a kisegítő-iskolai tanuló szókincsére és közel 3000 szót sorol fel, amelyet a kisegítő-iskolai tanulóval meg kell ismertetni, hogy az életben boldogulhasson. Az utolsó fejezetben a nyelvgyakorlatokról szól. Ezt a kitűnő gyakorlati munkát a legmelegebben ajánljuk a németül beszélő kartársaknak elolvasásra, mert annak áttanulmányozása után a szóbeli és írásos fogalmazás tanítása könnyebbé válik.

H Horbach: *Bewegungsempfindungen und ihr Einfluss auf Formenkenntnis und Orientierung bei Blindgeborenen und Früherblindeten.* C. Marhold Halle a. S. 1925. 76 old. (Mozgási érzetek és azok befolyása a vakonszületettek és korán megvakultak alakismeretére és tájékozódására). — Szerző, aki a dűreni vakok intézetének igazgatója ezen munkájában vakokon végzett több kísérleti lélektani vizsgálat eredményét mutatja be. Maguk a vizsgálati eljárások is, de az azokból leszűrt lélektani megállapítások sok új és érdekes adatot szolgáltatnak a vakok lélektanához.

Albert Wiegand und Anna Stumm: *Lehr- und Stoffverteilungsplan für eine fünfklassige Hilfsschule. (Tanterv és tananyagbeosztás ötosztályú kisegítő-iskola számára).* C. Marhold Halle a. S. 1925. 68 old. — Szerzők a munkaiskola alapján állították össze az 5 osztályú kisegítő-iskola tananyagát s ezáltal értékes utmutatást adtak azoknak, akik hasonló munkával foglalkoznak. Különösen értékes ez a munka most, mikor a szakfelügyelőség felhívása folytán a részletes tanmenetek felé terelődött a kartársak figyelme. A két német szerző sok értékes adatot

hordott össze, de sohasem tévesztik szem elől, hogy gyengeelméjűeket tanítanak, akiknél „In der Beschränktheit zeigt sich der Meister“.

Dr. F. Chotzen: *Einführung in die Kenntnis der geistigen Schwächezustände der Hilfsschüler.* (Bevezetés a kisegítő-iskolások gyenge szellemi állapotának megismerésére). 2-ik kiadás. C. Marhold, Halle a. S. 1925. 246 old. — Szerző regóta a boroszlói kisegítő-iskola orvosa, ebbeli teendőit nagy hozzáértéssel és lelkesedéssel látja el. Munkálkodásának eredménye ez a munka, amely rövid idő alatt immár a 2-ik kiadás érte meg. Nagy részletességgel foglalkozik szerző az egészséges és a beteg idegrendszerrel, a veleszületett gyengeelméjűséggel és annak tüneteivel, az idegességgel, a hiszterióval, az epilepsziával. Egyik fejezete a nemi érés idején mutatkozó lelki elváltozásokat és a gyermekkori elmebajokat tárgyalja. Utolsó fejezete az abnormis gyermekek oktatására szolgáló kisegítő-iskolákat tárgyalja. Röviden és világosan írja le a gyengeelméjű gyermekek sajátos lelkiéletének megvizsgálási módjait. Értékes tudnivalókat közöl mint orvos a kisegítő-iskolai oktatásra vonatkozólag. Végül a gyengeelméjűségről és elfajzáról mint népbetegségről beszél s annak megelőzésére ad útmutatást.

M. Wawrzynowski: *Das Spezialschulwesen in Polen.* (Lengyelország gyógy-pedagógiai intézményei). Különnyomat a Zeitschr. f. Kinderforschung 31-ik kötetének 1—2. füzetéből. 40—43 oldal. — Szerző neve nem ismeretlen olvasóink előtt. A múlt őszön nálunk is járt és terjedelmes jelentést írt magyarországi tapasztalatairól. Ebben a füzetben a lengyelországi gyógy-pedagógiai intézetekről számol be s megtudjuk, hogy 4 siketnéma intézetük közül az elsőt 1817-ben alapították Varsóban. 3 intézetük van vakok számára, amelyek közül az elsőt 1830-ban alapították ugyanott. Az abnormis gyermekekről 1917-ben kezdtek rendszeresen gondoskodni. Az utóbbiak számát 75.000-re teszi (az iskolakötelesek 1.5%-a), a vakokét 3264-re, a siketekét 4352-re (minden 10.000 lakosra 8 sn-át és 6 vakot számítva). Az erkölcsi fogyatékosok száma kb. 10.000. Ezzel szemben a meglévő intézetekben 800 (18%) siketnémat, 200 vakot (6.1%), 2000 gyengeelméjűt (2.6%) és kb 1000 (10%) erkölcsi fogyatékosot tudnak elhelyezni. Az egész tanítóságot bevonták a fogyatékosokról való gondoskodásba s a lengyelországi általános tanító egyesületnek egyik alosztályát a gyógypedagógusok alkotják. Gyógypedagógiai szakképzőjük 1922. évtől kezdve van, jelenleg még csak 1 éves, de meg fogják hosszabbítani. A képzőjük a magyar gyógypedagógiai tanárképző mintájára alakult azzal a különbséggel, hogy náluk a kötelező közös tárgyak mellett a hallgatók a szaktárgyakat maguk választják.

Dr. D. Herderschêe, Amsterdam: *Teste für taubstumme Kinder.* (Intelligencia-próbák siketnéma gyermekek számára). (Zeitschr. f. angew. Psychologie. Band 16. Hett 1 u. 2. Leipzig, 1920). Szerző az amsterdami sn. iskola 82 növendékét vizsgálta meg. Vizsgálatát első kísérletnek tekinti, tesztjeinek egy részét gyakorlatilag alkalmatlannak találta. A növendékek már előzőleg bizonyos kiválasztáson estek keresztül, amennyiben a beszédtanulásra alkalmatlanokat nem vizsgálták és csak egy növendék minősítettett osztályfőnöke által gyengeelméjűnek. A tesztek:

Hároméves (tesztérték $\frac{1}{3}$ év).

- 1 1. megérti a kézfogás mimikáját.
- 2 2. utánozza a nyelvkiöltést.
- 3 3. alakok táblája (I. 7. ábra).

Négy- és ötéves (tesztérték $\frac{1}{6}$ év).

- 4 1. a szín megtalálása emlékezetből (II. 17.).
- 5 2. a háromszög megtalálása eml. (II. 16.).
- 6 3. színek táblája (I. 8.).
- 7 4. kirakólap, 2 drb-ból (I. 10.).
- 8 5. négyzet másolása (III. 23.).
- 9 6. emberi alak rajzolása.

Hat- és hétéves (tesztérték $\frac{1}{7}$ év).

- 10 1. kulcsjáték (II. 20.).
- 11 2. tárgyak megismerése tapintás után (III. 22.).
- 12 3. rombusz másolása (III. 23.).
- 13 4. rendezés nagyság szerint (I. 13.).
- 14 5. képes kirakólap, 2 drb-ból (I. 11.).
- 15 6. alakoknak pálcikákból való kirakása (I. 5.).
- 16 7. lakat- és kulcsteszt (III. 19.).

Nyolc-, kilenc- és tízéves (tesztérték $\frac{1}{6}$ év.)

- 17 1. ötszög megtalálása emlékezetből (II. 16.)
- 18 2. rajzban lévő hiány észrevétele (III. 25.).
- 19 3. 5 percen belül 120 korong (8 színben) szétválasztása (II. 21.).
- 20 4. 5 percen belül 3 drb.-ból álló kirakólap összeállítása (I. 12.).
- 21 5. számfogalom 4-ig.
- 22 6. alakok táblája (I. 9.).

Tizenegy-, tizenkét- és tizenhároméves (tesztérték $\frac{1}{4}$ év.)

- 23 1. rendezés nagyság szerint (I. 13.)
- 24 2. Knox-féle figyelem-test.
- 25 3. számfogalom 13-ig.
- 26 4. súlyok rendezése (II. 18.).

Tizennégy- tizenöt- és tizenhatéves (tesztérték $\frac{3}{5}$ év.)

- 27 1. négy kép rendezése (III. 28.).
- 28 2. Mikulszki-féle kísérlet (II. 15.).
- 29 3. alakok rajzolása emlékezetből (III. 24.).
- 30 4. $\#$ három alakjából kettőnek helyes kiegészítése (III. 26.).
- 31 5. két lehetetlenség megismerése (I. 2. 3. 4.).

Az első és második teszt az utánzáson alapszik, mely a nevelhetőség alapfeltétele. A harmadik tesztnél a gyermek elé vastag kartonlapot tesz, amelyből különböző alakok vannak kivágva. A kivágott alakok a karton mellett hevernek. Rámutat a kivágott darabokra, majd a kartonra oly gesztussal, mely felszólítja a gyermeket, hogy ezeket abba helyezze bele.

Azután (4) nyolc színes pamutgombolyagot (2 piros, 2 zöld, 2 kék és 2 sárga) helyez a gyermek elé. Egyet felvesz s rámutat hol erre, hol a többire. Ha a gyermek a megfelelőt felveszi, akkor ugyanazt megismétli a többi színnel. Ha nem érti meg a gyermek, akkor felvesz egy mássziniüt, hozzáilleszti az elsőhöz s fejrázással kifejezést ad annak, hogy nem egyezők. Ezután felveszi a megfelelőt, hozzáilleszti s megállapítja, hogy helyes. Ezt megismétli még egy színnel. Azután áttér a tesztre. Befödi a gombolyagokat kendővel, egyet kivisz, megmutatja a gyermeknek, visszat teszi, felemeli a kendőt és kérdően tekint a gyermekre. Ezt megismétli más színnel. A gyermeknek a felmutatott színre emlékezni kell.

Hasonló a következő (5). Mindig ugyanabban a sorrendben (az összehasonlítás kedvéért) úgy helyezi el az alakokat, hogy a nyolcszög a gyermek felől legyen. Most elővesz egy másik négyzetet s ugyanúgy jár el, mint az előbbi testnél. Ezt megismétli a hétszöggel. Majd letakarja a figurákat, elővesz egy háromszöget, ugyanúgy helyezi a gyermek elé, amilyen helyzetben a letakart van. Elteszi a háromszöget, felveszi a kendőt és felszólítja a gyermeket, mint az előbbi teszt-nél. Majd megismétli ezt az ötszöggel (17).

Ismét egy vastag kartonlap következik (6), amelyből a vastagság feléig 5 egyenlő kör lap van kivágva. A kivágás fenekére különböző színű papír van ragasztva, amelyek a kivágott körlappal megegyeznek (kék, viola, sárga, narancs és fehér).

A vastag kartonból egy négyzet van kivágva (7), ez pedig átlóirányban megfelezve, a két felet egymás mellé fekteti. Egyik oldalukon fehérek, (mint a négyzetkivágás feneké) a másik oldal karton. A kísérlet megoldótnak tekintendő, ha a gyermek a két lapot a kivágásba beleilleszti, akár fehér-, akár kartonoldalával fölfelé. Közvetlenül ezután következik a 14. és 20. teszt.

Egy kartonlapon négyzet van rajzolva (8), a gyermek ceruzát kap és a rajzot le kell másolnia. A rajz megítélésénél nem a vonalak határozottsága, hanem az alak helyes felfogása a fontos. Ugyanúgy kell másolnia egy rombuszt, mely hegyes szögével lefelé mutat (12). Ezután a Binet-féle két figura következik (29). Rámutat a két figurára, majd a gyermek ceruzájára, aztán a két figurát elteszi, hogy a dolog nehézségére figyelmeztesse a gyermeket. Ujból 10 mp.-ig szemlélteti az alakokat, azután rajzol a gyermek. Azért rajzoltatja már most, mert a gyermek a rajzolásban most „benne van” s később esetleg nem értené meg, hogy mit akarnak tőle.

Most maga rajzol néhány emberi alakot „en face” és „en profil” s felszólítja a gyermeket, hogy ő is rajzoljon (9).

A kulcsjátékhöz (10) erős vasdrót kell, mely néhányszor derékszögben lett meghajlítva, ezen lóg a kulcs. A gyermeknek a kulcsot a drótról le kell vennie.

Különböző tárgyakat rak a gyermek elé, szemét befogja és a kezébe nyom

az előtte levő tárgyakból egyet. Ezután a gyermeknek a fogásból, tapintásból meg kell ismernie, hogy mi volt a kezében s most már fejetlen maga veszi fel az asztalról (11). (Először márványkorongot tesz a gyermek kezébe, aztán kulcsot).

Hat kis márványkorongot és hat nagyobbat rak a gyermek elé. Egyet a kicsinyekből az asztal egyik szélére teszi, egy nagyot az asztal másik szélére. A gyermeknek a kicsinyeket most a kicsinyhez, a nagyokat a nagyhoz kell raknia. (13).

A kétfelé vágott kép darabjait fordított sorrendben teszi le s azonfelül az egyiket még fejfelé állítja. A gyermek a két darabot helyesen rakja össze (14).

A pálcikákból az alakot először önmaga rakja össze (3 hosszú és 2 rövid pálcikából), a megmaradtakból (5 hosszú és 2 rövid), a gyermeknek kell megcsinálnia a figurát (15).

Hét kulcsot tesz a gyermek elé, melyek közül az egyik sokkal kisebb a többiekénél. Egy kazettát vesz elő úgy, hogy a kulcslyuk lássék. A gyermeknek rögtön a kis kulccsal kell megpróbálni kinyitni a kazettát (16).

Binet hiányos képeiből legalább kettőnél fel kell ismernie a hiányt (18).

120 kartonlap 8 különböző színben kerül a gyermek elé. A vizsgáló minden színből egyet külön rak. A gyermeknek 5 perc alatt szét kell válogatnia a kartonlapocskákat (19), két-három hibánál több nincs megengedve.

Két pénzdarabot a gyermek elé tesz, mindegyikre rámutat és két újját felemeli, a gyermek is felemeli két újját. Most letesz még két pénzdarabot $\circ\circ$, újra rámutat mindegyikre az ujjával s a gyermeknek négy újját kell felemelnie (21).

Elfödi a pénzeket a kezével s egyet elvesz, a gyermek az egészet jól látja, ha most három újját emeli fel, rögtön folytatja a 25. testtel. 13 pénzdarabot $\bullet\bullet\bullet$ így tesz le. Ezt a gyermek 10 mp-ig szemléli; azután a pénzdarabokat összemarkolja, kezével lefödi, négyet $\bullet\bullet$ így kirak. a gyermeknek tudnia kell, hány van elfödvé.

Egy 30×20 cm-es deszkalapot tesz a gyermek elé, melyen négy kerek lyuk van; egyik lyuk nagyobb s csak ebbe fér be a kis fogóval ellátott korong. Először a kísérletező próbálja, a gyermek láttára, e korongot a lyukakba tenni. Azután a gyermek. Ha eltalálta 180° -nyira megfordítja a lapot s most kell eltalálni a helyes lyukat. Ezt még háromszor megismétli (22).

Hat különböző nagyságú négyzetlapot nagyság szerinti sorrendbe állít a gyermek (23).

A Knox-féle kísérlet (24): négy egyenlő tárgy kerül a gyermek és a kísérletező elé, így:

Kísérletező:

gyermek.

Mindkettőjükénél ceruza van. A kísérletező megérinti a tárgyakat 1, 2, 3, 4, sorrendben, ugyanezt teszi utána a gyermek. Azután a korong 1, 3, 2, 4, majd 1, 4, 3, 2 és végül 1, 4, 2, 3. Hibának nem szabad lennie.

Ezután öt egyenlő nagyságú, de különböző súlyú kockát súly szerint kell elrendeznie (26).

Négy képből álló sorozatot a gyermek folytatás szerinti sorrendbe állít (27).

A Mikulski-féle kísérlet (28): állatképek úgy vannak megfelelve, hogy a metszett mindnyájuknál egyenlő; a képek felső felét a gyermek felé rakja, alsó felüket kézhez kapja. Helyesen kell összeállítania. Hiba nem lehet.

Felrajzolja ezt az alakot

1	2	3
4	5	6
7	8	9

 és minden számhoz tartozó keretet

külön jelez a gyermeknek (30). Most

--

 ezt az alakot rajzolja meg, megmutatja az egész rajzon is, rámutat a számjegyre és beleírja

2

. Ugyanezt megteszi a

6
---

 figurával. Ezután a rajzot elteszi és tiszta papírra felrajzolja

--

alakokat. A gyermeknek kettőbe bele kell írni a megfelelő számot.

Utolsó test (31): a gyermek elé olyan képek kerülnek, amelyeken valami feltűnő lehetetlenség van. pl. egy festő szürke ajtót vörös festékekkel zöldre fest; egy hintadeszka egyik végén kis fiú, a másikon kövér ember, az embert tartó vége a hintának fönt van; nyári tájban korcsolyáznak; a tűzoltó nagy sugárban oltja a tüzet, holott mögötte a cső több darabra van szétvágva. (Ungermann.)

Pályázati hirdetés.

A Magyar Gyógypedagógiai Társaság az 1925. évi november hó 15-én tartott közgyűlésén hozott határozatának megfelelően egy-egy millió koronás pályadíjjal 2 irodalmi pályázatot hirdet.

1. Az első pályázat zárt s témájának címe: „A gyógypedagógiai irányzat eredményei a világirodalomban”. A terjedelem korlátozatlan, a tétel teljes kimerítése a fontos. Pályadíj: 1.000.000 K (Egymillió korona). Ezzel a díjjal azonban csak abszolút értékes mű jutalmazható. — Ha ilyen nem érkeznék be, az elnökség a pályázatot évenként megújítja s az eredeti 1.000.000 koronás pályadíjat minden évben újabb egy-egy millió koronával fogja felemelni mindaddig, míg a pályadíj a fenti feltételeknek megfelelő mű szerzőjének kiadható lesz.

Az idegen kézzel vagy gépirással írott, jeligével s a szerző nevét tartalmazó lepecsétek, jeligés levéllel ellátott pályaművek 1926. évi június hó 30-ig a Magyar Gyógypedagógia szerkesztőségének küldendők be.

2. A második pályázat nyílt s gyógypedagógiai vonatkozású témája szabadon választható. Pályadíj: 1.000.000 K. (Egymillió korona). Ezen pályádjra igényt tarthatnak a Magyar Gyógypedagógiai Társaság folyóiratában a „Magyar Gyógypedagógia”-ban addig megjelenő, ott később megjelenő, avagy a lap szerkesztőségéhez 1926. évi június hó 30-ig beküldendő gyógypedagógiai tárgyú tanulmányok szerzői, ha a pályázatban való részvételüket a szerkesztőségnek írásban bejelentik.

A pályaműveket a Magyar Gyógypedagógiai Társaság elnöksége által kijelölendő bizottság bírálja meg.

Budapest, 1925. évi november hó 30-án.

Dr. Imre Sándor s. k.
elnök.

Tóth Zoltán s. k.
főtitkár.

VEGYESEK.

Kormányzói elismerés Berkes Jánosnak A hivatalos közlöny f. évi szept. 1. (17-ik) számában az alábbi legfelső kéziratot tartalmazza: „A magyar királyi vallás- és közoktatási miniszter előterjesztésére megengedem, hogy **Berkes Jánosnak**, a budapesti állami gyógypedagógiai nevelőintézet igazgatójának a gyógypedagógiai szakoktatás szolgálatában eltöltött félszázados buzgó és értékes munkásságáért elismerésem tudtul adassék. Kelt Budapesten, 1925. évi augusztus hó 4. napján”. *Horthy s. k. Gróf Klebelsberg Kuno s. k.*

Berkes János ünneplése. Berkes János nyugalomba vonult budapesti állami gyógypedagógiai nevelőintézeti igazgató, volt országos szakfelügyelő és tanárképző intézeti igazgató tiszteletére 1925. évi október hó 24-én fényes ünnepséget rendezett intézetének tanári testülete, melyen egyrészt az intézet éléről visszavonult igazgatójától köszönt el volt tantestülete s a növendék serege, másrészt e napon ünnepelte őt a magyar gyógypedagógiai oktatásügy vezetőinek s művelőinek egyetemessége a kormányzó Ur Ófőméltóságától nyert magas kitüntetése alkalmából.

Ezen kettős jelentőségű ünnepség méltó keretét képezte s az az elhangzott számos ünnepi beszéd hű tükörképét is adta annak a közel félszázados kiváló tanügyi munkásságnak, melyet Berkes János jórészen a magyar gyógypedagógiai oktatásügy hajójának kormánykerekénél töltött el.

Az ünnepség reggelén, a kora délelőtti órákban már mozgalmos volt a budai intézet a fővárosból s a vidékről összesereglett gyógypedagógusok népes csoportjaitól s a Vörös kereszt kápolnájában szolgáltatót ünnepi szent mise hallgatói teljesen megtöltötték a kis kápolnát.

Az intézet pompásan feldíszített tornaterme volt az ünnepség tulajdonképeni színhelye. Virágosó és sok-sok éljenzés kísérte idevezető útján az ünnepeltet,

akit elsőnek a nm. Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium képviselője Dr. Hoór Károly m.n. osztálytanácsos üdvözölt, ugyancsak ő nyújtotta át részére a kormányzó Úr Ófőméltóságának magas elismeréséről szóló okiratot és az ezen elismerés külső kifejezését jelképező érdeméremet, melyeket a kitüntetett meghatott szavakkal köszönt meg. Szabó Károly igazgató tartalmas beszédében méltatta Berkes János hervadhatatlan érdemeit, Klug Péter orsz. szakfelügyelő pedig gondolatokban gazdag beszéddel emlékezett meg az ünnepelt értékes munkásságáról. A Magyar Gyógypedagógiai Társaság nevében Akos István, a Siketnémák s Vakok Tanárainak Országos Egyesülete képviselőjében Herodek Károly, a Gyógypedagógiai Tanárok Országos Egyesülete részéről Skultéty Lajos üdvözölték az ünnepeltet. Ranschburg Pál Berkes Jánosról mint emberről elmélkedett s benne a megértő és a munkát szerető embert látja folyton — A gyógypedagógiai tanárképző nevében Tóth Zoltán, a társintézetek részéről pedig Nagy Péter, Kanizsay Dezső, Adler Simon, Eltes Mátyás, Schulma Adolf, Séra Lajos, Sárkány Pál stb. mondottak még üdvözőlő beszédeket.

A személyes megjelenésben vagy képviselőférfisben akadályozottak közül üdvözőlő táviratot küldötték a Nyomorék Gyermekek Országos Otthona Budapest s a debrecni siketnémák intézetének igazgatósága. Üdvözőlő levélben fejezték ki jókívánásaikat Borbély Sándor, a váci siketnémák int. ny. igazgatója, a soproni siketnémák int. igazgatója s testülete és a gyulai gyógypedagógiai nevelő intézet igazgatósága.

Az ünnepséget 60 személyes társas ebéd zárta be, melyen az első pohárköszöntőt a legelső magyar emberre, a kormányzó Úr Ófőméltóságára Berkes János mondotta. Klug Péter orsz. szakfelügyelő a Kultusz miniszter Úr Ónagyméltóságáról emlékezett meg, Akos István pedig dr. Hoór Károly miniszteri osztálytanácsos egészségére emelt poharat.

Az ebéd a legkedélyesebb hangulatban, vidám eszmecserek, tanulságos visszaemlékezések s sok-sok pohárköszöntő mellett folyt le és csak az esti órákban ért véget.

*

Berkes János lapunkkal is szoros összeköttetésben állott, amennyiben annak megalakulásától 4 even át szerkesztője volt. Több cikket írt, de legismertebbek voltak szaktanácsi jelentései, amelyek kapcsán intézeteink működéséről evrólévőre hűségesen beszámolt. A legutolsó jelentését lapunk 1922. évfolyamában tette közzé. Ezeket a jelentéseket azóta is nehezen nélkülözzük. Több cikkünkben foglalkoztunk Berkes János személyével is. 1909-ben a Ferencz-József-rend lovagkeresztjével való kitüntetése alkalmából rendezett, gyönyörűen sikerült ünnepségről számoltunk be; 1914-ben 10 éves szakt. előadói minőségében méltattuk őt, 1915-ben 30 éves szolgálati jubileumáról, 1922-ben pedig 35 éves jubileumáról emlékeztünk meg. Mi nem bucsuzunk, mert reméljük, hogy Berkes János ezentúl is kedves munkatársa lesz lapunknak.

Vakügyi laboratorium. A közoktatásügyi minisztérium dr. Schnell János gyógyped. tanárt, aki orvosdoktor is egyszersmind, a m. kir. állami gyógypedagógiai laboratorium asszisztensi tiszte alól felmentette s megbizta a vakügyi laboratorium megszervezésével és vezetésével.

A Magyar Gyógypedagógiai Társaság közgyűlése. A Magyar Gyógypedagógiai Társaság 1925. évi november hó 15-én Akos István elnöklésével közgyűlést tartott. Ezen számolt be az elnökség a társaság elmúlt 3 évi munkásságáról s ekkor ejtették meg a tisztújítást is.

Akos István elnöki megnyitójában örömmel üdvözölte a társaság megjelent tagjait és mindazokat, kik a fogyatékosok ügyének javára mindenkor munkára készek. Legelső sorban különös köszönettel és hálaival adózott a kormányzó Úr Ófőméltóságának, továbbá Albrecht kir. főherceg Ófenségének, kik az első országos értekezlet fővédnökségét vállalni kegyesek voltak. Mély köszönetét nyilvánította a Vallás- és Közoktatásügyi-, Igazságügyi-, Népjóléti és Munkaügyi- és Belügy Miniszter Urak Ónagyméltóságainak, továbbá Imre Sándor, Rottenbiller Fülöp és Ranschburg Pál Óméltóságainak a társaság iránt mindenkor tanúsított jóindulatú támogatásukért. Hálaival emlékezett meg a fogyatékosok ügyét fölkaroló sajtóról s a gyógypedagógiai intézetek orsz. szakfelügyelőségének képviselőjében megjelent Simon József helyettes szakfelügyelő üdvözőlése után a közgyűlést megnyitotta. Következett a napirend:

1. Tóth Zoltán főtitkár a társaság első 3 évi működéséről összefoglaló jelentésben számolt be. Grafikonon szemléltette a társaság programjába fölvetett és a fogyatékosok javának előmozdítását szolgáló sokoldalú tudományos és gyakorlati munkát. Az eddigi munka csak kezdet volt és amig egyrészt a fogya-

tékosság okainak megismerése, az okok elhárítása, a profilaxis kérdése képeztek a buvárkodás, megvitátás tárgyát, másrészt ugyanezen ismereteknek minél szélesebb körben való elterjesztésével igyekezett a társaság a fogyatékosok elleni küzdelmet fölvenni s a fogyatékoságokat a baj megelőzésével csökkenteni.

A társaság az elmúlt 3 évben 1 alakuló- és 3 közgyűlést tartott. A fontosabb kérdéseket az elnökség 14 ülésen vitatta meg s szakemberek részére 22 szakülésen tartottak ismertető és vitaelőadásokat gyógypedagógusok, orvosok és jogászok. Az első Országos Értekezleten — 1923. okt. 14—15-én elhangzott előadásokat a legnagyobb érdeklődés kísérte mindvégig s a fölvetett üdvös indítványok megvalósítása érdekében a társaság a szükséges lépéseket megtette.

Több mint 150 előadást tartott a társaság az ország nagyobb városaiban a fogyatékosok megelőzése és az ügy népszerűsítése céljából gyermekek, ifjak, nagyközönség, katonaság és szakemberek részére, a fogyatékosok oktatásmódjának demonstrálásával s sok művészek közreműködésével.

A társaság állandó folyóiratán, a Magyar Gyógypedagógián kívül kiadta: „A fogyatékosok okai és megelőzése” című művet 5 ivnyi terjedelemben. A napokban hagyta el a sajtót dr. Szondi Lipótnak: „A fogyatékos értelem” című 25 ivre terjedő műve. Előkészítés alatt van Tóth Zoltán: „Az általános gyógypedagógia” című munkája és még több szerző műve.

Az 1922. május hó 18-án megalakult társaság első 3 éves működésével beigazolta azt, hogy a magyar közéletben, mint a gyógypedagógia területén reá szükség volt s vállalt feladatát a legnehezebb gazdasági és társadalmi viszonyok ellenére is képes volt megfelelően teljesíteni.

2. A „Magyar Gyógypedagógia” szerkesztője Éltes Mátyás beszámolt arról, hogy a lap 1925. évi első 6 száma 2 füzetben jelent meg s a nyomás alatt lévő 7—10 számmal együtt 5 ivre terjedő lesz a mostani évfolyam.

3. Az elmúlt év pénztári számadásait

46.718.968 korona bevétellel
39.820.890 „ kiadással és

6.898.078 korona maradvánnyal Baranyay Géza pénztáros

zártá ló s mutatta be.

4. A „Magyar Gyógypedagógia” kiadói számadásait Zsenaty Dezső terjesztette elő. A kiadóhivatal bevétele 23.499.560 korona

kiadása 21.525.919 „

és készpénzmaradványa: 1.973.641 korona.

Michels Fülöp ellenőr mindkét számadást felülvizsgálta s rendben találta.

5. Elnök jelenti, hogy a társaság összes tagjainak száma 248. Ebből rendes tag 155, levelező tag 82, kültag 9, alapító tag 2. A 155 rendes tag az egyes szakosztályokban a következőképpen oszlik meg: a siketnémák szakosztályának 46, a vakok szakosztályának 24, az értelmi és erkölcsi fogyatékosok szakosztályának 85 tagja van.

6. Az elnökség megbízásának eleget tett, a megbízás lejárt. Ákos István elnök kéri az elhangzott jelentések tudomásul vételét, a fölmentés megadását és az új tisztikar megválasztását.

A közgyűlés a régi tisztikar munkásságát elismeréssel vette iudomásul, működéséért köszönetét szavazott s neki, a fölmentést megadta. A következő 3 évre egyhangú választással az alábbiak választottak be a tisztikarba: elnök dr. Imre Sándor, alelnök dr. Rottenbiller Fülöp. Ügyvezető alelnök: Ákos István; Főtitkár: Tóth Zoltán. Szakosztályi elnökök: Deschenszky Ferenc, Schannen Péter és Skultéty Lajos. Szerkesztősegi titkárok: Schulmann Adolf, Schreiner Ferenc és Koleszár József. Felelős szerkesztők: Éltes Mátyás. Kiadó: Zsenaty Dezső. Jegyző: Pánczél Imre, Horváth Kálmán és Tóth Ferenc. Könyvtáros: Szentgyörgyi Gusztáv. Pénztáros: Baranyay Géza. Ellenőr: Michels Fülöp. Gyógypedagógiai Tanácsadó vezetője: dr. Schnell János. Előadások vezetője: Ungermann József, kiküldöttek: Puha László, Morvay László, Kanizsay Dezső, dr. Gangel Ödön, Vándory Dezső és dr. Szondi Lipót.

7. Ákos István ajánlatára egyhangulag a társaság tiszteletbeli tagjává választottak: Sipeki Balázs Béla, dr. Bakonyi Kálmán kir. táblai tanácselnök, Berkes János ny. szakfelügyelő, dr. Bókay János egyet. tanár, dr. Grosz Emil egy. tanár, dr. Hoór Károly min. osztálytanácsos, dr. Horváth Mihály egyet. tanár, dr. Huszka Jenő miniszteri tanácsos, dr. id. Imre József egyet. tanár, Klis Lajos igazgató, dr. Krepuska Géza egyet. tanár, kozmai Kun Béla államtitkár, Nagy László tanító-

képző int. igazgató, Náray Szabó László, dr. Németh Ödön megfigy. és elme-gyógyint. igazgató, dr. Oláh Gusztáv ny. elme-gyógyint. igazgató, dr. Oswald István curiai bíró, dr. Radnay Rezső ny. h. államtitkár, dr. Ranschburg Pál egy. tanár, dr. Sarbó Arthur egy. tanár, Somogyi Szilveszter polgármester, dr. Tarnay Gyula és dr. Tóth István miniszteri tanácsos.

8. Ákos István örömmel jelenti, hogy a Magyar Gyógypedagógiai Társaság két egy-egy millió koronás pályadíjjal irodalmi pályázatot tűz ki, melynek föl-tételeit és módzatait külön hirdetmény jelzi (77 old.)

9. Tóth Zoltán javaslatára elhatározta a közgyűlés, hogy második Országos Értekezletét a jövő tavaszon fogja a társaság megtartani s a szükséges elő-készületek megtételével az elnökséget bízta meg. Pánczél Imre.

Megnyitották a nagyothallók internátusos intézetét. Decz. 19-én dél-előtt 11 órakor adta át a főváros közönségének *Purébl* Győző dr. a székesfőváros tanügyi tanácsnoka, az ország első, nagyothallók tanulók számára készült internátus nevelőintézetét a Toldy Ferenc utcában. Az intézet szervezését még a mult tanévben határozta el *Schöberl* Ferenc, volt tanügyi tanácsnok javaslatára a székesfőváros tanácsa. De részben az építkezés miatt, részben a berendezés-hez szükséges kellő fedezet hiányában nem lehetett megnyitni sem ezt, sem pedig a másik két internátusos gyógypedagógiai intézetet, amelyeknek megszervezését az előbbivel egyidőben határozta el a tanács. Már-már úgy látszott, hogy minden szükségessége ellenére is csak szándék marad ennek az új iskolafajnak léte-sítése, mert az épületeket a legkülönbözőbb aspirációk kísérlették meg a maguk számára kisajátítani és mert a berendezéshez még mindig nem volt meg a kellő összeg. *Purébl* Győző dr. tanügyi tanácsnok azonban erős kézzel nyult az ügy-höz és céltudatos akaratanak eredményeként a három új intézet közül az első: a „Nagyothallók Török Béla Internátusa” már meg is kezdte működését. Igen nagy érdeme van az intézet létesítése körül az ügy kiváló referensének, *Boross* Pál dr. székesfővárosi tanácsjegyzőnek, aki lankadatlan buzgalommal szorgalmazta az intézetek irányítását. Nálunk az eszmét először a nemrég elhunyt kiváló orvostanár, *Török* Béla dr. vetette fel 1920-ban. A *Török* Béla emlékére elneve-zett Toldy Ferenc-utcai internátusos Intézetnek egyelőre 39 tanulója van. Több közülök csak bejáró növendék, de a bejárók is reggeltől estig bent tartózkodnak az intézetben és természetesen ott is étkeznek. Az internátusos helyek nincse-nek teljesen betöltve, hogy a még esetleg jelentkező vidékieket is fel lehessen veani. A megnyitó ünnepen az ünnepi beszédet *Purébl* Győző mondta. A köz-oktatásügyi miniszterium nevében *Klug* Péter gyógypedagógiai orsz. szakfelügyelő köszönte meg a főváros áldozatkészségét. A megnyitás után karácsonyfaiünnepély következett, amelyet *Harmatzy* Simon Lórántné nyitott meg, aki szétosztotta a növendékek között a Magyarországi Nagyothallók Országos Egyesületének aján-dékait. (U. N.)

SZERKESZTŐI ÜZENETEK.

K. B. Tévedés lesz a dologban. Azokat a gyakorlatokat nem a vizsgára tanulták be. De ha lett volna is köztük olyan, amit egyenesen a vizsgára tanultak, az sem baj, mert a tanításon kívül eső időben gyakorolták be. Ez dicsérendő munka. — T. Amit a vakok írásáról méltóztatik mondani, nem új dolog. Régen alkalmazták. — S. B. I. Nem. Rendes áthelyezés volt. 2. Tessék megírni. Ha kellő formában és indokolással megírja: közöljük; sőt, a kisegítő-iskolák köréről jövő cikkeket várjuk, mert tudjuk, hogy nehézségek vannak, amiket el kell háritani. A Zsenaty-féle cikket is azért tettük közzé, hogy alkalmat adjunk a hozzászólásra az érdekelteknek s akiknek van mondanivalójuk.

Felelős szerkesztő: ÉLTES MÁTYÁS.

Szerkesztőtárs: UNGERMANN JOZSEF.

A kiadóhivatal vezetője: ZSENATY DEZSŐ.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

Budapest. VIII., Mosonyi-utca 6. sz. alatt van.